

TARTU ÜLIKOOL

Lektor: Olavi-Jüri Luik,
mag iuris

2014/2015 sügissemester
Tartu Ülikool (Õigusteaduskond Tallinnas)

Aine eesmärk

- Aine läbinud üliõpilane mõistab kindlustuse aluseid, kindlustusõigust, põhimõisteid ning seoseid VÕS-i kindlustusregulatsiooni, EL direktiivide ja PEICL-i vahel. Omab ülevaadet olulisemast kohtupraktikast. Suudab tuvastada tühiseid kindlustuslepingu tüüptingimusi. Seminarides omandab üliõpilane seoste leidmise siseriikliku ja rahvusvahelise kindlustusõiguse regulatsiooni vahel.

Aine maht:

- Auditoorne töö: 8 akad.h. loenguid, 16 akad.h. seminare;
- Iseseisev töö: 60 akad.h
- Iseseisev kirjanduse ja kohtupraktika läbitöötamine, kirjaliku uurimustöö (minimaalselt 10-15 lk) tegemine rühmatööna koos, selle ettekandmine (powerpoint esitlusena) ja ühe teise grupi uurimistöö oponeerimine.

Kindlustus:

- Sõna kindlustus tähendab: kaitseehitist, tagatist, tugevdust.
- Kindlustusteenus on suunatud materiaalse kindluse säilimisele. Kindlustus on vajalik seal, kus areng on jõudnud selleni, et ollakse valmis tegema kulutusi majandusliku stabiilsuse hoidmise nimel.
- Kindlustusel ja hasartmängudel on ühed “juured”. Kindlustus erineb hasartmängust, kus väikese panuse eest ihaldatakse olla üks tuhandest ja saada suur võit, samas põhinevad mõlemad ühteviisi teatud sündmuse toimumise statistilisele võimalusele ning sündmuse toimumisel saab üks isik paljude panused. Kindlustuslepingu sõlminud isik loodab vastupidiselt hasartmängule, et tema ei ole üks tuhandest, kelle suhtes statistiline võimalus teoks saab.
- Kindlustus: süsteem, mis võimaldab isikul anda oma ettevõtmistega seotud riskid üle kindlustusseltsi kanda; süsteem riskidega seotud majanduslike kahjude katmiseks, ettenägematute ja ootamatult esinevate kahjude hüvitamine eelnevalt kokkulepitud alusel

Risk:

- Riski mõiste terminina tekkis 17 sajandil kaubalaevanduses, misjärel see võeti aktiivselt kasutusele ka kindlustuses, investeerimises ja õnnemängudes
- Risk ehk riisiko, prantsuse keeles *risco*, itaalia keeles *rischio* on mingi toimingu või ettevõtmisega kaasnev kehalise või ainelise vm kahju tekke.

Riskist tulenev kindlustuse vajalikkus:

- Maailmas, kus inimesed ei ole ettevalmistatud riske vastu võtma, ei sõida keegi autoga ega kasuta lennukit. Selle asemel, et ettevõtlik äriees teeks riskantseid, kuid potentsiaalselt kasulikke investeeringuid, oleks hulk kartlike funktsionääre. Sellisel juhul oleks kartlike funktsionäärade motoks “turvalisus iga hinnaga”, nad oleks vastandunud igale uuele juhtumile ning poleks soovinud muud, kui klammerduda juba eksisteerivate tegutsemisviiside külge. Ei oleks ühtegi katusepanijat, tuletõrjujat, arsti, kes võitleks epideemiatega. Mitte ükski teadlane ei oleks pühendanud oma aega uute avastuste tegemisele; poleks vajadust ülikoolide järele. Ilma riskide võtmiseta oleks see elamiskõlbmatu, vaesust ja raskusi täis maailm, kus ühtegi eelist ei oleks toodud meieni tööstusliku tsivilisatsiooni poolt. See ilmutuslik vaade ilma riskideta maailmale teeb kergemini mõistetavaks kindlustuse fundamentaalse rolli
- Kindlustusseltsid suudavad kanda riske, milledest kõik teised tahavad hoiduda seetõttu, et kindlustusandjad hajutavad riskid enda kindlustusportfellides, mis sisaldab sadade ja tuhandete kindlustusvõtjate riske

Riskide juhtimine:

- Riski juhtimiseks eksisteerib vähemalt neli erinevat võimalust:
- **a)** riski likvideerimine – see tähendab kahju tekkimise võimaluse välistamist, sõidukitega seotud riskide puhul oleks see sõidukite mittekasutamine, tuleriski puhul suitsetamise ja lahtise tule kasutamise välistamine. Paraku toob riski likvideerimine reeglina kaasa majandusliku ja tehnoloogilise stagnatsiooni, seega ei ole see tavaliselt rakendatav;
- **b)** riski aktsepteerimine – see tähendab riski realiseerumisel võtta enda riisikole kahju hüvitamine. Antud võimalus tuleb kõne alla nendel juhtudel, kus võimaliku negatiivse tagajärje saabumise võimalus on minimaalselt väike või juhtudel, kus muid riski juhtimise meetodeid ei eksisteeri. Sõidukite kasutamisel ei ole riski võtmine mõistlik, kuivõrd tänapäeval on sõidukite väärtused ülimalt kõrged ja seega võib ka potentsiaalne kahju olla väga suur. Samuti on sõidukitega tekitatud isikukahjude puhul tegemist reeglina väga suurte kahjudega. Lisaks tuleb arvestada asjaoluga, et arenenud maades on sõidukite arv tohutult suur ja sellest tulenevalt on liiklusõnnetused väga sagedased. USA-s on näiteks rohkem kui üks sõiduk inimese kohta, Eestis üks sõiduk kahe inimese kohta. Seetõttu on ühiskondlikust aspektist riski aktsepteerimine tihti vastuvõetamatu, kuna kahju tekitaja ei pruugi olla maksujõuline;

Riskide juhtimine:

- **c)** kahju vältimine ja kahju suuruse kontroll – see tähendab inimese teadlikku hoolikat käitumist, kus ta üritab vältida juhuslikke sündmusi ja võimaliku kahju saabumisel teeb kõik endast oleneva, et kahju suurust piirata. Antud riskijuhtimise meetod on samuti tihti majanduslikult ebaotstarbekas ja takistab võimaliku kasu saamist ning enda elu kergemaks tegemist. Sõidukite puhul on kahju suurust võimatu kontrollida, sest tänavaliikluses ei ole juhil võimalik „valida“, kellele otsa sõita. Kahju täielik vältimine on samuti võimatu, sest kahju tekkepõhjus ei pruugi alati sõltuda juhi inimlikust faktorist, kuna kahju võib tekkida ka näiteks tehnilise rikke, kaasreisija käitumise vms tõttu;
- **d)** kindlustamine – kindlustamise põhimõtte kohaselt koguvad teatud sarnase riski realiseerumist vältida üritavad isikud oma rahalised vahendid kindlustusandja juurde, et mõned neist saaksid negatiivse tagajärje saabumisel kindlustushüvitist. Seega on kindlustuse põhimõtteks kahju jaotamine suure hulga ühesugust riski kandvate isikute vahel.

Kindlustusrisk:

- Kindlustusriski realiseerumine on alati ebaselge .
- Kindlustusjuhtum leiab aset kindlustusriski realiseerumise läbi.
- Kindlustusjuhtumi puhul on tegemist realiseerunud kindlustusriskiga.

Kindlustus

- Kindlustusriski legaaldefiniitsiooni leiab Eestis VÕS § 423 lg-st 2. Selle kohaselt on kindlustusrisk oht, mille vastu kindlustatakse.
- Kindlustuslepingu sõlmimise eelduseks on kindlustushuvi ehk kindlustatu huvi kindlustusjuhtumi mittetoimumise vastu. Kindlustushuvi säilimist toetab kindlustuslepingus sätestatud omavastutus.
- Varakindlustuse puhul on kindlustusriskiks kindlustusvõtja vara kahjustumine/hävimine.
- Vastutuskindlustuse puhul on kindlustusriskiks kindlustusvõtja tsiviilvastutuse tekkimine

Kindlustus

- Lähtudes riski taseme hindamisest, jagavad kindlustusandjad riskid järgmiselt:
- kindlustatavad riskid;
- mittekindlustatavad riskid;
- soodsad riskid;
- ebasoodsad riskid;
- kindlustusandjate riskid.

Kõiki riske kindlustada ei saa. Reeglina ei kindlustata vääramatu jõu tagajärjel toimunud kahju.

Riskide suhtes, mida kindlustada ei ole mõtet, kasutatakse omakindlustust – isik hindab ise oma riski ja asub juhtumi toimumisel hüvitamiseks määratud varusid looma (mõistlik näiteks väga suure autopargi omanikul)

Põhimõisted:

- Kindlustatud ese: füüsiliste isikute elu ja tervis ning füüsiliste ja juriidiliste isikute vara, varalised ja mittevaralised huvid, õigused ja kohustused.
- Kindlustusjuhtum: seaduses või kindlustuslepingus määratletud sündmus, seisund või tegu, mille tagajärjel tekib kindlustusvõtjal või kolmandal isikul *kindlustussumma või –hüvitise* saamise õigus ja kindlustusseltsil selle väljamaksmise kohustus.

Põhimõisted:

- Kindlustusmaks: tasu mida kindlustusvõtja kindlustusriski ülevõtmise eest tasub.
- Kindlustusmaks on vajalik, et:
  - Katta perioodil oodatavad kahunõuded
  - Katta veel hüvitamata kahjunõuded
  - Luua reserve ja eraldisi tulevikukohustuste katmiseks
  - Katta tegevuskulud
  - Tagada kasum ja jätkusuutlikkus

Kindlustusmaksed mõjutavad:

- Riskifaktorid
- Inflatsioon
- Intressimäärad
- Konkurents
- Tegevuskulude tase

Põhimõisted:

- Kindlustusmaks:
- Riskipreemia on kindlustusmaks osa, mille suurus sõltub kahjude juhtumise tõenäosusest ja kindlustussumma suurusest. Riskipreemia ei sisalda kulusid ega komisjone. Riskipreemia arvutatakse statistika alusel. Riskipreemia peab olema nii suur, et sellest jätkuks kõikide kindlustusjuhtumite hüvitamiseks
- Kindlustusmaks = oodatav kahjutihedus $\times$ oodatav keskmine kahju. Statistika annab kindlustustariifi promillides ehk määra tuhande kindlustushüvitise ühiku kohta

Põhimõisted:

- Kindlustussumma - rahasumma, mis on kindlustusjuhtumi saabumisel väljamakse piirmääraks.
- Kindlustushüvitis - rahasumma, mis makstakse välja kindlustusjuhtumi saabumisel kindlustatule kindlustuslepingu järgi varalise kahju hüvitamiseks.
- Kindlustusväärtus: vara maksumus, mis lepingu sõlmimisel kindlaks määratakse.
Kindlustusväärtus = taastamisväärtus

Põhimõisted:

- Kindlustusväärtus on kindlustushuvi väärtus kindlustusjuhtumi toimumise ajal.
- Asendatava vallasasja kindlustusväärtuseks loetakse summat, mis on vajalik samasuguse asja soetamiseks, võttes mõistlikult arvesse amortisatsioonist tulenevat asja väärtuse vähenemist.
- Ehitise kindlustusväärtuseks loetakse selle tavalist kohalikku ehitusväärtust, millest on maha arvatud ehitise seisundit, eelkõige selle vanust ja amortisatsiooni väljendav mõistlik summa.
- Kindlustusväärtuse võib kokkuleppel määrata eelnevalt kindla summana (kokkuleppeline kindlustusväärtus). Kokkuleppelist kindlustusväärtust ei loeta kindlustusväärtuseks, kui see erineb oluliselt tegelikust kindlustusväärtusest kindlustusjuhtumi toimumise ajal. Sel juhul lähtutakse tegelikust kindlustusväärtusest.

Põhimõisted:

- Kindlustatud isik on kindlustusvõtja või nimeliselt määratletud või määratlemata kolmas isik, kellega seotud kindlustusriski on kindlustatud. Eeldatakse, et kindlustatud on kindlustusvõtjaga seotud kindlustusriski.
- Kindlustusperiood on ajavahemik, mille alusel arvutatakse kindlustusmaksleid. Eeldatakse, et kindlustusperiood on üks aasta.
- Kindlustushuvi on kindlustusvõtja huvi kindlustada ennast kindla kindlustusriski vastu.

Põhimõisted:

- Kindlustusandja ehk kindlustusselts:
- Juriidiline isik, kellel kindlustustegevuse seadusega kehtestatud korras on õigus kindlustustegevuseks
  - Aktsiaseltsid, s.h. välismaiste äriühingute filiaalid;
  - Euroopa äriühingud (SE);
  - Vastastikused kindlustusseltsid (Eestis ei ole);
  - Avalik-õiguslik kindlustus;
  - Riiklik kindlustus.

Kindlustusvõtja - Füüsiline või juriidiline isik, kes sõlmib kindlustusseltsiga *kindlustuslepingu* ja kellel *seaduse* või kindlustuslepingu järgi lasub *kindlustusmaksete* (-preemiate) tasumise kohustus.

Põhimõisted:

- Kindlustusleping koosneb:
- Sooviavaldus;
- Kindlustuspakkumine;
- Kindlustustingimused (s.h. üld- ja eritingimused);
- Kindlustuspoliis.

Tüüptingimuste ülesehitusest seoses Finantsinspektsiooni juhendiga

- Kindlustuslepingut puudutav on reguleeritud võlaõigusseaduse neljandas osas (23-27 peatükid). Kindlustuslepingu sõlmimisel avaldatav teave ja kindlustuspoliisi sisu on reguleeritud VÕS §§-des 428 ja 434. Kindlustuslepingu tüüptingimuste sisu puudutavad nõuded on reguleeritud lisaks võlaõigusseaduse neljandas osas sätestatule ka võlaõigusseaduse üldosas (eelkõige tüüptingimusi puudutavad §§-d 35-45).
- Lisaks otseselt seaduses sätestatud nõuetele on kindlustusandjad kohustatud järgima **tavasid**, mida kindlustusandjad ja kindlustusvõtjad tavaliselt tunnevad ning järgivad (VÕS § 25).
- Finantsinspektsiooni poolt väljastatud soovituslik juhend „Üldnõuded kindlustuslepingutele” (edaspidises tekstis ka juhend) sisaldab endas järelevalveasutuse nägemust kindlustusregulatsioonist.

Tüüptingimuste ülesehitusest seoses Finantsinspektsiooni juhendiga

- Eelnimetatud Finantsinspektsiooni juhendi puhul on tegemist on soovitusliku juhendiga, mille järgimine ei ole kohustuslik.
- Finantsinspektsiooni seaduse § 57 lg 1 kohaselt on Finantsinspektsioonil õigus välja anda soovitusliku iseloomuga juhendeid finantssektori tegevust reguleerivate õigusaktide selgitamiseks või finantsjärelevalve subjektide suunamiseks.

Tüüptingimuste ülesehitusest seoses Finantsinspektsiooni juhendiga

- Nimetatud juhend ei ole vastavalt kirjeldatud eesmärgile vaadeldav kui Eesti kindlustusturu tavaid (VÕS § 25) kajastav dokument.
- Suurim erisus võrreldes kindlustusturul väljakujunenud tavadega on Finantsinspektsiooni soovitus (p 4.5.3.), et kindlustuspoliisil tuleb esitada kõik kindlustuslepinguga kaetud kindlustusriskid koos täpse viitega kindlustuslepingu (tingimuste) punktile, kus on esitatud kindlustusriskide definitsioon ning täpse viitega kindlustuslepingu (tingimuste) punktile, kus on esitatud välistused.

Tüüptingimuste ülesehitusest seoses Finantsinspektsiooni juhendiga

- Leian, et täpsete kindlustuslepingu tingimuste punktide viidete lisamine kindlustuspoliisile võib vastupidiselt antud juhendi eesmärgile tekitada arusaamatusi. Juhendis toodud vastav soovitus ei vasta väljakujunenud kindlustuspraktikale Eestis, kuna valdav enamus kindlustusandjaid ei kasuta sellist viitamist. Kuivõrd tegemist on soovitusliku juhendiga ja väljakujunenud kindlustuspraktika (tavad) Eestis ei toeta sellist lähenemist, siis ei pea ma vastavate viidete mittelisamist kindlustuspoliisile õiguslikult problemaatiliseks.
- Samuti ei ole õiguslikult problemaatiline, kui kindlustusandja ei ole kindlustuslepingu dokumentides üle korranud võlaõigusseaduse regulatsiooni, mille esitamist kindlustuspoliisil ja –tingimustes ei ole nõutud võlaõigusseaduses. Nii näiteks leitakse Finantsinspektsiooni juhendi p-s 4.6.2., et lepingus peaks määratlema üle- ja alakindlustuse. Samas on antud temaatika reguleeritud võlaõigusseaduse §§-des 481 ja 482. Juhul, kui kindlustustingimustes ei ole üle- ja alakindlustust käsitletud, siis rakendub võlaõigusseaduse vastav regulatsioon sellele vaatamata.

Põhimõisted:

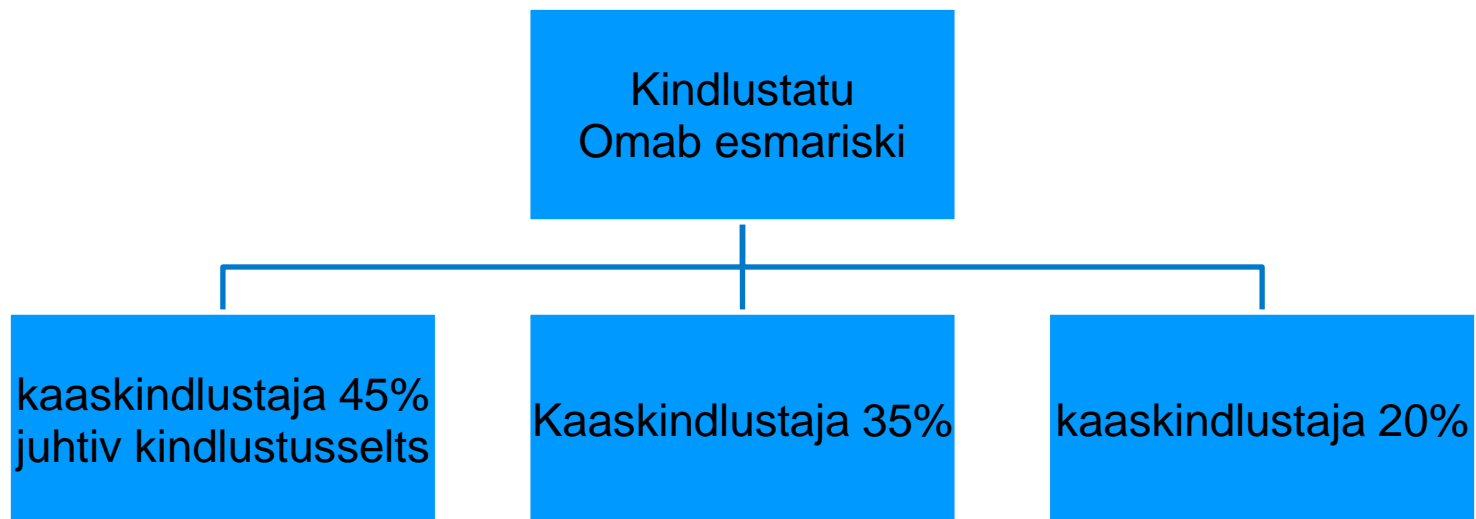
- Esmane ja teisene kindlustusandja
  - Esmakindlustus ja edasikindlustus
- Kindlustusandja riski üleandmine teisele kindlustusandjale
  - Proportsionaalne edasikindlustus
    - Quota share: edasikindlustamisele kuulub kindel osa igast lepingus märgitud riskist
    - Surplus: edasikindlustamisele kuulub risk kokkulepitud omavastutusega
- Mitteproportsionaalne edasikindlustus
  - Excess of loss: ülekandev kindlustusselts maksab ühest juhtumist tekkinud kahjude katteks esimese kokkulepitud summa ning edasikindlustaja maksab ülejäänud osa
  - Stop Loss: kindlustatakse kogu kahjuportfell. Kui kahjusuhe ületab piirmäära, teeb väljamakseid edasikindlustusandja

Põhimõisted:

Kaaskindlustus: Mitme esmakindlustaja koondumine ühe suurema riski kindlustamiseks.

Kui sama kindlustus või sama varaga seotud kindlustusriskide kindlustus jagatakse mitme kindlustusandja vahel määratud osades (kaaskindlustus), on iga kindlustusandja kohustatud maksma hüvitist üksnes võrdeliselt tema osaga.

Põhimõisted:

- **Mitmekordne ehk topeltkindlustus**
- Kui kindlustusvõtja kindlustab sama kindlustusriski mitme kindlustusandja juures ja kindlustusandjate poolt maksmisele kuuluvate hüvitiste kogusumma ületaks kahju suuruse või kindlustussummad kokku ületaksid kindlustusväärtuse (mitmekordne kindlustus), vastutavad kindlustusandjad solidaarvõlgnikena.
- Kui kindlustusvõtja sõlmis lepingu, millega tekkis mitmekordne kindlustus, ilma et kindlustusvõtja oleks seda teadnud, või kui mitmekordne kindlustus tekkis hiljem kindlustusväärtuse vähenemise tõttu, võib ta hiljem sõlmitud lepingu üles öelda või vähendada kindlustussummat suuruseni, mis ei ole kaetud varasema kindlustusega. Koos kindlustussumma vähendamisega võib kindlustusvõtja vähendada ka kindlustusmakset.

Põhimõisted:

- Kindlustusmaakler: Esindab kindlustusvõtjat või kindlustusandjat selle volituste alusel ja huvides. Viib lepingupooled kokku ja vahendab suhteid. Abistab riskihindamisel ja parima kindlustuskaitse leidmisel. On volitatud kindlustusmakseid vastu võtma.
- Nõuded kindlustusmaaklerile:
  - Juriidiline isik
  - Nõuded usaldusväärsele
  - Finantstagatiseid – vastutuskindlustus
  - professionaalsus

Kindlustusmaakler ei saa samaaegselt esindada kindlustusvõtjat ja kindlustusandjat.

- VÕS § 458. Järgmiste kindlustusmaksete tasumisega hilinemine
- (1) Kui kindlustusvõtja ei tasu teist või järgnevat kindlustusmakset tähtaegselt, võib **kindlustusandja** kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis määrata kindlustusvõtjale maksmiseks vähemalt kahe nädalase tähtaja, ehitise kindlustamise korral vähemalt ühekuulise tähtaja. Teates tuleb märkida tähtaja möödumise õiguslikud tagajärjed.
- (2) **Kui kindlustusandja on** määranud kindlustusmaks tasumiseks täiendava tähtaja ning kindlustusjuhtum toimub pärast selle tähtaja möödumist, ilma et kindlustusvõtja oleks kindlustusjuhtumi toimumise ajaks kindlustusmakset tasunud, vabaneb kindlustusandja oma täitmise kohustusest, välja arvatud juhul, kui kindlustusmaks tasumata jätmise toimus kindlustusvõtjast mittetuleneva asjaolu tõttu.

Kindlustusmaakler ei saa samaaegselt esindada kindlustusvõtjat ja kindlustusandjat.

- - VÕS §-s 458 sätestatud teate peab saatma kindlustusandja.
- Kui maakleriga lepitakse kokku, et seda teeb maakler, on kokkuleppe sisu tegelikult, et teadet ei väljastata, sest teate peab kindlustusvõtja (maakler on kindlustusvõtja esindaja) väljastama endale ise.
- Seega - kui kindlustusandja isiklikult ei ole saatnud vastavat meeldetuletust **(I)** ja isegi kui vastav meeldetuletus oleks saadetud kindlustusmaakleri poolt, siis oleks vastav meeldetuletus ilma õiguslike tagajärgedeta, kuna **kindlustusandja** ei ole täiendavat tähtaega kindlustusmaks tasumiseks määranud ja lepingu ülesütlemise teadet ei ole tehtud **(II)**.

Põhimõisted:

- Kindlustusagent:
- Esindab kindlustusseltsi (konkureerivate toodete puhul tohib esindaja ainult ühte kindlustusseltsi);
- Sõlmib lepinguid kindlustusandja nimel;
- Omab piiratud õigusi.

Soodustatud isik:

- Kindlustusvõtja määrab kindlustushüvitise saaja
- Mitme soodustatud isiku vahel võib kindlustushüvitise jagada võrdsetes osades, kui osad on määramata.
- Soodustatud isiku õigused algavad pärast kindlustusjuhtumi toimumist.

Soodustatud isik:

- Kindlustusleping, milles on kindlaks määratud kindlustusvõtjast erinev soodustatud isik, on vaadeldav lepinguna kolmanda isiku kasuks VÕS §-i 80 tähenduses. Nähtuvalt VÕS § 80 lg-st 1, võib lepinguga ette näha, et kohustus tuleb võlausaldaja asemel täita kolmandale isikule. Seetõttu omavad kindlustuslepingu puhul, kus on kindlaks määratud eraldi soodustatud isik, tähtsust järgmised asjaolud.

Soodustatud isik:

- Esiteks, vastavalt VÕS § 80 lg-le 2, võib kolmas isik nõuda lepingu täitmist, kui see on ette nähtud lepinguga või tuleneb seadusest. Seega saab soodustatud isik nõuda kindlustushüvitise väljamaksmist üldjuhul vaid siis, kui kindlustusvõtja ning kindlustusandja on soodustatud isiku vastavasisulisel õiguses kindlustuslepingus kokku leppinud. Seaduses on sätestatud soodustatud isiku õigus nõuda kindlustushüvitise välja maksmist otse kindlustusandjalt kohustusliku vastutuskindlustuse puhul VÕS § 521 lg-s 1.

Soodustatud isik:

- Samuti ilmneb VÕS § 80 lg-st 3, et soodustatud isik võib nõuda kindlustusandjalt otse kindlustushüvitise väljamaksmist elukindlustuslepingu puhul. Teiseks, seonduvalt lepinguga kolmanda isiku kasuks tuleb eristada kolme õigussuhet: **kattesuhet, valuutasuhet ja täitmissuhet**. Kattesuhe on õigussuhe võlausaldaja ja võlgniku vahel, mille kaudu luuakse kohustus, mille võlgnik peab täitma võlausaldaja asemel kolmandale isikule. Valuutasuhe on õigussuhe võlausaldaja ja kolmanda isiku vahel ning valuutasuhe on selleks õiguslikuks aluseks, miks võlgnik soovib, et võlausaldaja täidaks kohustuse kolmandale isikule. Täitmissuhe on õigussuhe võlgniku ja kolmanda isiku vahel.

Soodustatud isik:

- Siinjuures on oluline, et lepingulist suhet võlgniku ning kolmanda isiku vahel täitmissuhte raames ei teki. Tuleb silmas pidada, et leping kolmanda isiku kasuks on olemas üksnes siis, kui eksisteerib kehtiv kattesuhe võlausaldaja ja võlgniku vahel. Olukorras, kus kattesuhe on kas ära lõppenud või on võlgnikul olemas õiguslik alus keelduda kattesuhte täitmisest, ei pea võlgnik täitma kattesuhtest tulenevat kohustust kolmandale isikule. Seega olukorras, kus kindlustusleping kui kattesuhe kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahel on lõppenud või on kindlustusandja kindlustuslepingu täitmisest vabanenud, puudub soodustatud isikul kui kolmandal isikul õiguslik alus saada kindlustusandjalt kindlustushüvitist.

Aktuaar:

- Kindlustusmatemaatik;
  - kindlustustoodete aluseks olevate matemaatiliste äriplaanide koostamine
  - Kindlustustariifide ja maksete kalkuleerimine
  - Maksete piisavuse hindamine
  - Kindlustustehniliste eraldiste arvutamine ja kontrollimine
  - Finantsgarantiide piisavuse hindamine
  - Suremustabelite arvutamine
  - Tagastusväärtuse arvutamine
  - Kindlustustehnilise kasumi arvutamine ja jaotamine

Põhimõisted:

- Erakindlustusõigus ja avalik kindlustusõigus:
- Kindlustusõiguses kui kindlustussuhteid reguleerivas õigusnormide kogumis saab eristada erakindlustusõigust ja avalikku kindlustusõigust.
- Erakindlustusõigus reguleerib eraõiguslikku kindlustust ning avalik kindlustusõigus reguleerib avalik-õiguslikku kindlustust. Kui eraõiguslik kindlustus võib esineda nii vabatahtliku kui ka kohustusliku kindlustuse vormis, siis avalik-õiguslik kindlustus on reeglina sundkindlustus.
- Avalik-õigusliku kindlustuse peamine haru on sotsiaalkindlustus. Sotsiaalkindlustus ja eraõiguslik kindlustus on kaks iseseisvat kindlustussüsteemi tuge, mis on erinevalt struktureeritud ja mis täiendavad teineteist.

Põhimõisted:

- Avalik kindlustus (sotsiaalkindlustus)
  - Avalik
  - Kohustuslik
  - Universaalne
  - Solidaarne.
- Erakindlustus
  - Individuaalne
  - Vabatahtlik
  - Vabad valikud
  - Aktuaarselt arvutatud preemia vastavalt hüvituse suurusele

Põhimõisted:

- Eristamine, kas on tegemist **kohustusliku** või **sundkindlustusega**, toimub kindlustusandja ja lepingu sõlmimise kohustusliku või vabatahtliku iseloomu järgi. Sundkindlustust peetakse tihti sünonüümiks sotsiaalkindlustusele. Sundkindlustuse puhul on kindlustusandjaks riik või meie praktikas nüüd ka seaduse alusel selleks moodustatud avalik-õiguslik juriidiline isik (Haigekassa). Sundkindlustus võib olla nii kassapõhine ehk “pay as you go” kui reservipõhine, enamasti on rakendamisel põhiliselt esimesel variandil baseeruvad segaskeemid, kus kogumise osa kipub olema teoreetiline. Kohustuslik kindlustus ja vabatahtlik kindlustus on mõlemad reservipõhised ja erinevus on vaid lepingu sõlmimise kohustuses kohustusliku kindlustuse puhul.

Sotsiaalkindlustust ja eraõiguslikku kindlustust saab eristada

- a) **dispositiivsus**: kui sotsiaalkindlustus tekib seaduse alusel ja selle sisustab kehtiv avalik õigus, siis erakindlustuses on oluline koht poolte kokkuleplusel. Nii tekib eraõigusel baseeruv kindlustussuhe vabatahtliku tsiviilõigusliku lepingu sõlmimise teel kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahel; b) **kindlustusandja**: kui sotsiaalkindlustust teostatakse avalik-õiguslike KA-te poolt riikliku halduse raames, siis erakindlustuses on KA-teks eraõiguslikud juriidilised isikud; c) **kindlustusmakse arvutamine**: kui sotsiaalkindlustuses võetakse kindlustusmaksu arvutamisel aluseks isiku aastasissetulek, kusjuures individuaalsed kindlustusriskid ei oma maksu suurusele mingit mõju, siis erakindlustuses, vastupidi, pole kindlustusmakse arvutamisel isiku sissetulek asjakohane, peamiseks aluseks on just kindlustusrisk - teisiti öeldes on erakindlustuses kindlustatud riski ja kindlustusmakse vahel ekvivalents, mis sotsiaalkindlustuses puudub; d) **finantseerimine**: sotsiaalkindlustuses ja erakindlustuses on erinevad ka finantseerimissüsteemid.

Avalik kindlustus:

- Sotsiaalkindlustuse liikidena võib eristada **pensionikindlustust, ravikindlustust ja töötuskindlustust.** Avalik-õigusliku kindlustusena võib nimetada veel nt Tagatisfondi seaduse alusel toimuvat kindlustust.

Kindlustus:

- Kindlustuslepingul on kahepoolne iseloom - kindlustusvõtja põhikohustuseks on tasuda kindlustusmakseid ja kindlustusandja põhikohustuseks on aga hüvitada kindlustusriski realiseerimisel tekkinud kahju. Saksa ja Šveitsi õigussüsteemid liigitavad kindlustuslepingud *aleotoorsete* lepingute hulka. *Aleotoorse* ehk riskantsete lepingute puhul ei ole selge kumb osapool kaotab ja kumb võidab. Tegemist on teadmata sündmustega, mis on lepingu esemeks. *Aleotoorsete* lepingute liigid on näiteks mängud, loteriid, kihlveod vastavalt õiguslikule raamistikule.

Kindlustuse kesksed põhimõtted:

- Kahjukindlustuses on hüvitamine suunatud kindlustusjuhtumi eelse olukorra taastamisele.
- Kahjukindlustuses hüvitatakse vaid tegelik kahju. Kindlustatud eseme tegelikust väärtusest suurem hüvitamine ei ole võimalik, sest põhjustab kindlustusjuhtumi toimumise tõenäosuse muutumise. Sellest tulenevalt välditakse mitmekordset kindlustust, selle tekkimise korral hüvitavad kindlustusandjad kahju proportsionaalselt.
- Kindlustuses lähtutakse keskmise sageduse põhimõttest – eeldatakse, et kindlustusjuhtumite esinemissagedus ja tekkinud kahju suurus vastab statistilisele keskmisele.
- Kindlustusjuhtumi toimumine peab olema kindlustatu suhtes äkiline ja ettearvamatu. Kogumiskindlustuse liikides, kus kindlustusjuhtumiks on teatud ajahetke saabumine, seda põhimõtet ei kohaldata.
- Tulenevalt keskmise sageduse põhimõttest hoidutakse nii üle- kui ka alakindlustusest. Ulekindlustus on kindlustatud esemele lepingus suurema hinna määramine. Ulekindlustuse korral hüvitatakse vaid kindlustatud eseme reaalne turuväärtus. Alakindlustus on kindlustatud esemele lepingus väiksema väärtuse määramine. Alakindlustuse korral vähendatakse hüvitist proportsionaalselt kindlustatud eseme turuväärtuse ja kindlustuslepingus märgitud summa (kindlustussumma) suhtele.

Kindlustuse kesksed põhimõtted:

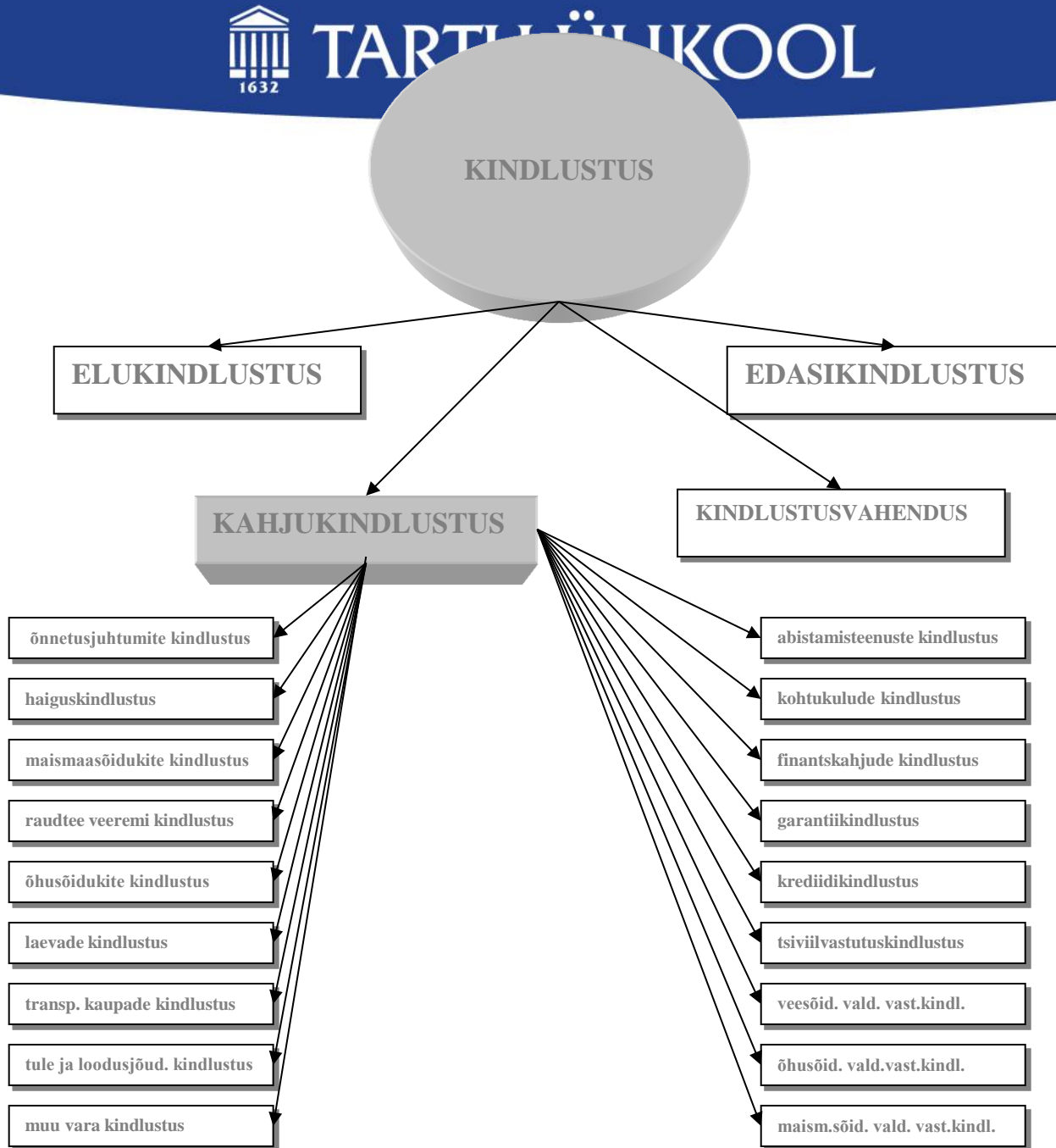
- Kui ilmneb, et kindlustussumma ületab oluliselt kindlustusväärtust (**ülekindlustus**), võib nii kindlustusandja kui kindlustusvõtja ülekindlustuse kõrvaldamiseks vähendada kindlustussummat koos kindlustusmakse vastava vähendamisega. Kindlustussumma ja kindlustusmakse vähendamine toimub vastava tahteavalduse tegemisega teisele lepingupoolele.
- Kui kindlustussumma on väiksem kui kindlustusväärtus kindlustusjuhtumi toimumise ajal (**al kindlustus**), vastutab kindlustusandja kahju eest võrdeliselt kindlustussumma suhtega kindlustusväärtusesse kindlustusjuhtumi toimumise ajal.

Kindlustuse kesksed põhimõtted:

Ubberimae fidei – osapoolte kõrgeima usalduse põhimõte. Antud printsiip sõnastati esmakordselt 1766. aastal Inglismaal Carter v Boehm kohtuasjas. Spetsiaalsed andmed, mille põhjal arvutatakse võimalik kindlustusjuhtumi saabumise tõenäosus, on enamikul juhtudel ainult kindlustusvõtjale teada. Kindlustusandja usaldab kindlustusvõtja väiteid, kindlalt eeldades, et kindlustusvõtja ei varja mitte mingeid temale teadaolevaid asjaolusid, mis võiksid eksitada kindlustusandjat ja panna viimast uskuma, et neid asjaolusid ei ole olemas. Kõrgeim usaldamine keelab ühel osapoolel varjata ainult temale teadaolevaid asjaolusid, kaasates tehingusse teise osapoolle, kasutades ära teise osapoolle, kes arvab, et asjaolud on teised.

Kindlustus

- Kindlustuse vormid: vabatahtlik, kohustuslik ja sundkindlustus.
- Kindlustustegevuse põhiliigid: elukindlustus, kahjukindlustus ja edasikindlustus.
- Kahjukindlustuse alaliigid: vastavalt KindITS §-le 12 on 18 alaliiki, s.h. varakindlustus (jur vara ja eravara kindlustus) ja tsiviilvastutuskindlustus.
- Riskide põhine kindlustus vs koguriskikindlustus.

Kahjukindlustuse alaliigid

- Kahjukindlustuse lepingu alusel hüvitatakse lepingus märgitud asja taastamise või asendamise kulu, vastutuskindlustuse korral täidetakse kindlustatul vastutuse tekkimisel tema kohustused.
- - 1) õnnetusjuhtumite kindlustus;
  - 2) haiguskindlustus;
  - 3) maismaasõidukite kindlustus;
  - 4) raudtee veerevkoosseisu kindlustus;
  - 5) õhusõidukite kindlustus;
  - 6) laevade kindlustus;
  - 7) transporditavate kaupade kindlustus;
  - 8) tulekindlustus ja loodusjõudude kindlustus;
  - 9) muu varakindlustus;
  - 10) mootorsõiduki valdaja vastutuskindlustus, sealhulgas liikluskindlustus;
  - 11) õhusõiduki valdaja vastutuskindlustus;
  - 12) veeõiduki valdaja vastutuskindlustus;
  - 13) tsiviilvastutuskindlustus;
  - 14) krediidikindlustus;
  - 15) garantiikindlustus;
  - 16) finantskahjude kindlustus;
  - 17) õigusabikulude kindlustus;
  - 18) abistamisteenuste kindlustus.

Kahjukindlustuse tooted:

- Kahjukindlustus = Varakindlustus + Vastutuskindlustus + Õnnetusjuhtumikindlustus
- Varakindlustus: Kahjukindlustuse liik, mis kaitseb vara omanikku vara kahjustumisel tekkiva finantskahju eest
  - Eraisiku vara
  - Juriidilise isiku varaKindlustatakse igasuguste erinevate riskide vastu tuli, vesi, murdvargus, Loodusjõudude mõju, seadmete purunemine (välised kahjud), seadmerike, (sisemised kahjud), huligaansus, vandaalitsemine, looduskatastroofid.
- Kindlustatakse kõiki riske “koguriskikindlustusena” Lepingus tuuakse välistused (veosekindlustus, kodukindlustus).
- Erinevad varakindlustuse tooted: Ettevõtete vara kindlustus, koduse vara kindlustus, maismaasõidukite kindlustus (kasko), veesõidukite kindlustus, õhusõidukite kindlustus.

Kahjukindlustuse tooted:

- Vastutuskindlustuse esemeks on: riskid, mis kaasnevad tegevuse või tegevusetusega ja toovad kaasa õigusaktides ettenähtud hüvitamiskohustuse kolmandatele isikutele tekitatud kahju eest. Kindlustada ei saa riske, mis tulenevad lepinguliste kohustuste mittetäitmisest (trahvid).
- Üldvastutuskindlustus (general liability): tööandja vastutuskindlustus, tootja vastutuskindlustus, ettevõtte tegevuse vastutuskindlustus, ürituse korraldaja vastutuskindlustus.
- Erialane vastutuskindlustus: notarid, advokaadid, kindlustusmaaklerid jne (Saksamaal ka üliõpilased kui “kõrgendatud oht”).

Reisikindlustus.

Õnnetusjuhtumikindlustus: Isikule ootamatult tekkinud vigastus, mis ohustab tema elu ja tervist ning teeb ta töövõimeetuks:

- Invaliidistumine ehk püsiv osaline või täielik töövõimeetus
- Ajutine töövõimeetus
- surm

Kahjukindlustustoodete koostamise 2 võimalust:

- Koguriskikindlustus vs määratletud riskide meetod

Määratletud kindlustusriski meetod

- Praktikas on võimalik loetleda üksikasjalikult üles kõik kindlustusriskid, mille suhtes kindlustusvõtja ennast kindlustab (näiteks tulekahjuoht, rahe- ja tormioht, vandalismi-, murdvargus- ja röövimisoht jne). Eelmises lauses kirjeldatud kindlustusriskide kindlaks määramise meetodit võib nimetada **määratletud kindlustusriski meetodiks**.

Määratletud kindlustusriski meetod

- Näitena määratletud kindlustusriski meetodi kasutamisest on X Kindlustusseltsi AS-i masinakindlustuse tingimuste 1/2006 punkti 4.6.:
- 4.6. Loodusõnnetus
- 4.6.1. Hüvitatakse kahju, mille on kindlustatud esemele vahetult põhjustanud torm või muu tugevajõuline loodusnähtus, samuti varing, tee või pinnase sisselangemine.
- 4.6.2. Ei hüvitata kahju, mille on põhjustanud mistahes üleujutus, sh veekogu veepinna tõus, lainetus tormituule tagajärjel, jää liikumine ja kuhjumine, kevadine kõrgvesi lume sulamisel, paduvihm.
- 4.6.3. Üleujutus on ajutine veepinna tõus ja vee kandumine tavapäraselt kuivale maale, samuti ajutine vee kogunemine või vee poolt kantud esemete või ainete kuhjumine tavapäraselt kuivale maale, kui maapind ning projektikohaselt rajatud kuivendussüsteem ei suuda loodusnähtuse poolt esile kutsutud erakoralist veehulka vastu võtta.”

Koguriskikindlustus

- Alternatiivseks võimaluseks kindlustusriski kindlaks määramisel on koguriskikindlustus. Koguriskikindlustuse puhul loetakse kindlustatuks kindlustuskaitsega kõik ohud, välja arvatud need, mille suhtes on üheselt fikseeritud nende välistatus kindlustuskaitse alt. Koguriskikindlustust võiks pidada kindlustusvõtja jaoks soodsamaks, kuna kindlustusvõtjal on lihtsamini võimalik aru saada, millised ohud ei ole kindlustuskaitsega hõlmatud. Samas on koguriskikindlustus kindlustusandja jaoks määratletud kindlustusriski meetodiga võrreldes ebasoodsam, sest raske on kõiki võimalikke kindlustusvõtja jaoks negatiivseid tagajärgi ette näha ning neist osasid kindlustuskaitse alt välistada.

Koguriskikindlustus

- Koguriskikindlustuse näitena võib nimetada Y Kindlustuse AS-i kodu koguriski kindlustuse tingimusi, mille § 4 lg 1 kohaselt on kindlustusobjekt kindlustuslepingus märgitud ehitis ja/või kodune vara, samuti võib kindlustusobjektiks olla kindlustusvõtja tsiviilvastutus ja/või ajutise elukoha üürikulu. Samade tingimuste § 6 lg 1 kohaselt on kindlustusriskiks (tüüptingimustes ekslikult nimetatud kindlustusjuhtumiks) kindlustusobjekti ootamatu ja ettenägematu kahjustumise-, hävimise- või kadumise risk ning § 6 lg-s 2 on üles loetletud need juhud, mille esinemise korral kindlustusandjal ei lasu hüvitamise kohustust.

„Segatingimused“

- A Kindlustusseltsi autokindlustuse tingimuste § 2 kohaselt on kindlustusjuhtumiks:
- Autokindlustuse kindlustusjuhtumiks on, arvestades käesolevate tingimuste paragrahvis 6 nimetatud piiranguid:
  - kindlustatud eseme ootamatu ja ettenägematu kahjustumine või hävimine (sh liiklusõnnetus, tulekahju jm õnnetusjuhtum), vandalism, vargus, ärandamine või röövimine;
  - tehniline rike - auto mootori, mootori jahutussüsteemi, mootori juhtelektroonika; jõuülekanne, jõuülekanne jahutussüsteemi, jõuülekanne juhtelektroonika; piduri- ning roolisüsteemi ootamatu ja ettenägematu rike.

Riskivälistused

- Kindlustusriskiga seondub **riskivälistuse** mõiste.
- Riskivälistuse näol on tegemist olukorraga, mis ei ole kindlustuskaitsega hõlmatud ning seetõttu ei lasu kindlustusandjal ka hüvitamiskohustust.
- Näitena riskivälistusest on X Kindlustuse AS-i kodukindlustuse tingimuste punkt 2.2.5., mille kohaselt torusiku lekke kindlustusriski puhul ei ole hõlmatud kindlustuskaitsega
- “2.2.5.1 vee, auru või muu vedeliku ootamatu ja ettenägematu väljumine kindlustusvõtjale kuuluvates ruumides asuvatest tehnosüsteemi või selle külge püsivalt ühendatud kodumajapidamises kasutatavate pesumasinate (sh nende ühendusdetailide milleks on lõdvikud, sulgurid jms) sulgemata avadest;
- 2.2.5.2 liigniiskus (sh kondensaat);
- 2.2.5.3 torustiku purunemine kindlustuskohas survestatamise tagajärjel;
- 2.2.5.4 kindlustusvõtja ruumides tehtavad remonditööd;
- 2.2.5.5 tehnosüsteemi või püsivalt selle külge ühendatud kodumajapidamises kasutatavate seadmete (sh nende ühendusdetailide nagu lõdvikud, sulgurid jms) või sprinklersüsteemide kasutamine, mis ei vasta projekteerimis-, ehitus-, vastuvõtu- ja ekspluatatsiooninõuetele;

Riskivälistused

- Riskivälistusele iseloomulikuks tunnuseks on, et kindlustusvõtjal ei lasu riskivälistusega hõlmatud olukorra puhul hüvitamiskohustust sõltumata sellest, kas riskivälistuse ja kahju tekkimise vahel on kausaalne seos või mitte. Eelmises lauses esiletoodut aitab paremini mõista järgmine näide.
- O Kindlustuse AS-i väikelaevakindlustuse tingimuste § 2 lg 2 p-s 5 on sätestatud riskivälistus, mille kohaselt ei kuulu hüvitamisele kahju, kui väikelaeva omanik või seaduslik valdaja oli enne väljasõitu teadlik väikelaeva sõidukõlbmatusest.
- Tulenevalt meresõiduohutuse seaduse §-st 16, on laev merekõlblik ja sisevetel sõidukõlblik, kui see on projekteeritud, ehitatud, seadistatud, varustatud, mehitatud ning lastitud ohutu meresõidu ja hea merepraktika või sisevetel ohutu sõidu nõuete kohaselt ning laeva tehniline seisund vastab meresõiduohutuse nõuetele, mille järgimine aitab ära hoida laevaõnnetusi, ohtu inimestele ja merekeskkonna või sisevete reostust. Seega tuleks väikelaev lugeda sõidukõlbmatuks O Kindlustuse AS-i väikelaevakindlustuse tingimuste § 2 lg 2 p 5 tähenduses, kui a.) laev ei ole projekteeritud, ehitatud, seadistatud, varustatud, mehitatud või lastitud ohutu meresõidu ja hea merepraktika kohaselt või b.) laeva tehniline seisund ei vasta meresõiduohutuse nõuetele.
-

Riskivälistused

- Riskivälistuste korral tuleb analüüsida, kas vastav säte on ootuspärase sisuga. Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-76-07 leidnud, et lepingu osaks saavad olla üksnes mõistlikult ootuspärase sisuga tüüptingimused. Kindlustuslepingu tüüptingimus on sisult VÕS § 37 lg 3 mõttes üllatuslik juhul, kui see on sedavõrd ebatavaline, et kindlustusvõtja ei võinud sellise tingimuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata. Seega tuleb tüüptingimuse üllatuslikkust hinnates selgitada VÕS § 7 abil välja see, kas samas olukorras heas usus tegutseva mõistliku kindlustusvõtja jaoks oleks selline lepingutingimus ootuspärane, arvestades nii kindlustuslepingu olemust ja eesmärki kui ka tavaid, praktikat ja muid asjaolusid.

Riskivälistust tuleb eristada kindlustusjuhtumi piirangust.

- Kindlustusjuhtumi piirangu näitena toon välja A kindlustuse koduvarakindlustuse tingimuste p-i 3.2.1.1, kus sätestatakse, et murdvarguse puhul hüvitatakse kahju, mis on tekkinud hoonesse või korterisse sissemurdmisega ehitise konstruktsioone või lukke kahjustades nii, et näha on selged sissemurdmisjäljed.

Riskivälistust tuleb eristada kindlustusjuhtumi piirangust.

- Kindlustusandja vabanemist kindlustuslepingu täitmisest riskivälistuse esinemise tõttu ning kindlustusvõtja poolse kindlustuslepingu rikkumise tagajärjel eristavad eelkõige kaks asjaolu.
- Esiteks, riskivälistuse kui objektiivse asjaolu esinemine ei ole kummalegi lepingupoolele etteheidetav. Kindlustusvõtja ja kindlustusandja on kindlustuslepingut sõlmides lihtsalt kokku leppinud, et teatud asjaolud ehk riskivälistused kas ei ole hõlmatud kindlustuskaitsega (kui kindlustusriski fikseerimisel on lähtutud määratletud kindlustusriski meetodist) või on kindlustuskaitse alt välistatud (kui on sõlmitud koguriskikindlustusega kindlustusleping). Tulenevalt kindlustusandjale ülemineva kindlustusriski ja kindlustusmaksete võrdsuse põhimõttest on ka kindlustusvõtja poolt maksmisele kuuluvad kindlustusmaksed seda väiksemad, mida rohkem sisaldub kindlustuslepingus riskivälistusi. Seevastu kindlustuslepingu rikkumine kindlustusvõtja poolt, näiteks kindlustusriski suurendamise läbi, on kindlustusvõtjale etteheidetav. Tulenevalt konkreetsest kindlustusvõtjale etteheidetavast teost ja selle mõjust kindlustusriski suurenemisele või kindlustusjuhtumi toimumisele, sõltub kindlustusandja täitmise ulatus.
-

Riskivälistust tuleb eristada kindlustusjuhtumi piirangust.

- Teiseks, riskivälistuse esinemise korral vabaneb kindlustusandja hüvitamiskohustusest sõltumata sellest, kas riskivälistuse esinemise ning kindlustusvõtjale kahju tekkimise vahel on põhjuslik seos või mitte. Riskivälistuse kui objektiivse asjaolu esinemine toob automaatselt kaasa kindlustusandja vabanemise kahju hüvitamise kohustusest.

- Eestis tegutsevad kindlustusandjad ei ole kindlustuslepingute tüüptingimustes olnud kindlustusandja täitmise kohustusest vabanemise aluste ning riskivälistuste eristamisel järjekindlad. Nii nähtub näiteks A Kindlustuse AS-i sõidukikindlustuse tingimuste, et kindlustusandja vabaneb kas osaliselt või täielikult täitmise kohustusest, kui näiteks:
  - § 19 lg 1 p 3 kindlustusvõtja on tahtlikult või raske hooletuse tulemusel rikkunud vähemalt ühte kindlustuslepingu tingimust, millel on mõju kindlustusjuhtumi toimumisele või kahju suurusele;
  - § 19 lg 1 p 6 kahju on toimunud seetõttu, et kindlustusvõtja kasutas sõidukit õigusvastasel eesmärgil või õigusrikkujale kaasaaitamisel;
  - § 19 lg 1 p 11 kui kahjujuhtumi toimimise hetkel oli sõiduki tehniline ülevaatus ettenähtud tähtpäevaks läbimata.[1]
- A Kindlustuse AS-i sõidukikindlustuse tingimuste § 19 lg 1 p-s 11 sätestatu näol on tegemist riskivälistusega.

Kindlustusrisk ja kindlustusjuhtum kokkuvõte:

- kindlustusriski näol on tegemist ohuga, mille suhtes kindlustusvõtja soovib ennast kindlustada. Seejuures on nimetatud ohu realiseerumine (näiteks võimaliku kahju tekkimine kahjukindlustuse puhul) või realiseerumise aeg (näiteks kindlustusvõtja surm elukindlustuse puhul) kindlustuslepingu sõlmimise ajal teadmata.
- kindlustusrisk on kindlustuslepingu objektiks ja kindlustusjuhtumi näol on tegemist realiseerunud kindlustusriskiga;
- kindlustusriski võimalikult täpne kindlaks määramine kindlustuslepingus on oluline nii kindlustusvõtjale kui ka kindlustusandjale. Kindlustusvõtjal on võimalikult konkreetselt ja arusaadavalt määratletud kindlustusriski abil lihtsam mõista, milliste ohtude realiseerumise korral on tal õigus nõuda kindlustusandjalt kindlustuslepingu täitmist. Võimalikult konkreetselt ja arusaadavalt sõnastatud kindlustusrisk aitab kindlustusandjal täpselt arvutada maksmisele kuuluva kindlustusmakse;
- kindlustusriski on võimalik fikseerida kas määratletud kindlustusriski meetodi või koguriskikindlustuse kaudu. Määratletud kindlustusriski meetodi korral fikseeritakse kindlustuslepingus võimalikult konkreetselt ära kindlustusrisk ning kõik muud ohud ja olukorrad, mis selle kindlustusriski määratluse alla ei mahu, ei ole kindlustuskaitsega hõlmatud. Koguriskikindlustuse puhul on kindlustuskaitsega hõlmatud kõik ohud, mida ei ole sõnaselgelt kindlustuskaitse alt välistatud;

Kindlustusrisk ja kindlustusjuhtum kokkuvõte:

- kindlustusriskiga seondub riskivälistuse mõiste. Riskivälistuse näol on tegemist sündmusega, mis ei ole hõlmatud kindlustuskaitsega. Seega vabaneb kindlustusandja riskivälistuse objektiivse esinemise korral kindlustushüvitise maksmise kohustusest sõltumata sellest, kas objektiivselt esinenud riskivälistuseks olev asjaolu oli põhjuslikus seoses kahju tekkimisega või mitte;
- riskivälistuste puhul tuleb analüüsida lepingu ootuspärasust ja küsimust ega ei ole tegemist üllatusliku momendiga. Üllatusliku momendi välistamiseks peavad tüüptingimused olema selged ja välistused asuma loogiliselt vastava positiivse kindlustusriski/kindlustusjuhtumi määratluse juures.

Elukindlustus

- Elukindlustuse korral peab kindlustusandja kindlustatud isiku teatud eluea saabumise, tema abiellumise või surma või lapse sünni puhul vastavalt lepingule maksma soodustatud isikule kokkulepitud summa kas ühekordse väljamaksena või perioodiliste väljamaksetena.
- Elukindlustus jaguneb klassikaliseks elukindlustuseks ning muudeks elukindlustuse liikideks. Klassikalise elukindlustuse puhul on kindlustusjuhtumiks kindlustatu surm ja lepingu eesmärk on seega seotud soodustatud isikule kindlustatu surma korral toimetuleku või "valuraha" tagamine (surmakindlustus).
- Muu elukindlustuse on kindlustuslepingud, kus kindlustatud enesel on võimalik lepingu alusel hüvitist saada (kogumiskindlustus, pensinikindlustus).
- 1) Elukindlustuse liigid on:
  - 1) kindlustus surmajuhumiks;
  - 2) kapitalikogumiskindlustus;
  - 3) sünnikindlustus ja abiellumiskindlustus;
  - 4) annuiteet;
  - 5) investeerimisriskiga elukindlustus;
  - 6) tontiin;
  - 7) pensioniskeemi haldamine, välja arvatud kogumispensionide seaduse §-s 3 sätestatud pensionifondi valitsemine.

Elukindlustuse tooted:

- Riskikindlustus
  - Investeeringuriskiga riskikindlustus
  - Laenukindlustus
  - matusekulukindlustus
- Kapitalikogumiskindlustus
  - Investeeringuriskiga kapitalikogumine
  - Puhas kapitalikindlustus
  - Kapitalikindlustus üleelamise ja surma puhuks
  - Pensionikindlustus e. annuiteetkindlustus

Elukindlustuse tooted- Riskikindlustus:

- Kindlustusjuhtumiks/riskiks surm
- Hüvituseks kindlustussumma ühekordse väljamaksena või matusekulude või laenujäägi finantseerimine
- Kindlustussumma võib ajas suurenedada või väheneda
- Kindlustuspreemia võib ajas suurenedada või väheneda

Elukindlustuse tooted- Kapitalikindlustus

- Kindlustussumma makstakse välja ainult üleelamisel (-preemiad + kasum + investeeringutulud)
- Lepinguperioodil toimunud surma korral makstakse tagasi preemiad ilma kasumita
- Kindlustussumma pööratakse annuiteediks
- Kindlustussumma üleelamise ja surma puhuks
  - Kindlustussummad sama suured nii surma kui üleelamise korral
  - Kindlustussummad erinevad
  - Kindlustussumma kujuneb vabagraafikuga makstavatest maksetest, surmajuhtumikaitse on fikseeritud ja makstakse välja ainult surma korral
- Kindlustussumma makstakse välja surma korral (lastekindlustus - täisealiseks saamine)
- Lepingu lõppemisel või katkestamisel makstakse välja tekkinud elukindlustuse eraldis

Elukindlustuse tooted- lisakaitised

- Õnnetusjuhtumikindlustuse lisakaitse elukindlustuslepingule. Kehtib koos põhilepinguga ja sõltub sellest. Kindlustusmaksleid arvutatakse analoogselt kahjukindlustusmaksetega.
- Töövõimetushüvitis
- Õnnetusjuhtumi topelttoetus
- Suureneva kindlustuskatte võimalus
- Raskete haiguste lisakate

Elukindlustuse tooted- pensionikindlustus ehk annuiteet

- Kindlustusjuhtumiks kindlustatu jõudmine pensioniikka
- Riskiks pikk eluiga
- Hüvituseks kokkulepitavas suuruses annuiteet e. perioodiline pensioniväljamakse
- Annuiteedid võivad peale kindlustatu surma jätkuda tema ülalpeetavatele
- Annuiteet – väljamaksete vorm. Perioodiliste vahemikega tehtav maksete seeria.
  - Konkreetse, määratud perioodi jooksul
  - Määramata perioodi jooksul (surmani)
  - Makse tehakse perioodi alguses või lõpus
  - Maksed lõpetatakse surma korral või jätkatakse
  - Surma korral kasutamata osa läheb pärijatele
  - Annuiteedi suurus tõuseb või langeb aja jooksul
  - Annuiteedile lisatakse intressid
- Pensioni vormid:
- Vanaduspension
- Ühekordne väljamakse pensioniea saabudes
- Iesepension
- ühekordne väljamakse surma korral pensioniperioodil

Elukindlustuse tooted- Investeeringisriskiga elukindlustus

- Kindlustuskaitse ja investeerimistulu
- Kindlustusvõtja valib omal riisikol investeerimisobjektid või investeerimisstiili
- Kindlustusmakse jaotatakse kindlustuskaitse finantseerimiseks ja investeerimiseks + kindlustusandja kulud
- Surma korral hüvituseks kas moodustunud fondi väärtus või kindlustussumma

Kindlustusteenuse kujunemine

- Veosekindlustuse tekkimise ajalugu loetakse alanuks Babüloonia kaamelikaravanidest 2000-3000 eKr. Kindlustusteenus ei olnud siis küll iseseisev, tegemist oli laenulepingu lisaga. Kaupmehed ostsid karavani mineva kauba sageli laenu eest. Kui karavan ei jõudnud kohale, siis võis laenusaaja ning ka tema pere orjusesse sattuda. Riskide maandamiseks hakati laenulepingutes kasutama erilist täiendavat laenuprotsenti, mis tuli tasuda kui karavan kaduma läks. Seda osa saab käsitleda kindlustusmaksena.

Kindlustuse ajalugu

- Piiblist (5 Mo.14:28,29) võime lugeda, et ligikaudu 3500 aastat tagasi andis Mooses Iisraeli rahvale korralduse annetada iga kindlaksmääratud perioodi järel osa saagist „vaeselapsele ja lesknaisele“, mis pole ju midagi muud kui kogukondliku ülesehitamisega kindlustussüsteem, kus kindlustusjuhtumiks, mis andis õiguse annetusi saada, oli perekonnapea surm ning soodustatud isikuteks pereliikmed. Sarnased põhimõtted toimivad ka tänapäevasemates elukindlustusliikides.

Kindlustuse ajalugu

- Talmud käskis juhul, kui ühel eesliajajatest kadus loom, siis teised ajajad pidi asendama selle teise eesliga ning mitte mingil juhul rahaga. Kindlustuse lähtekohad asuvad niivõrd kaugel tsivilisatsiooni ajaloos, et neid ei ole suudetud kindlaks teha. Kui ehituste jäänuseid, kunstiteoseid ja teisi on suhteliselt kerge leida; siis seda kuidas varaseimad linnaelanikud oma majanduse teenuste sfääri organiseerisid, on juba raskem tuvastada. Siiski kuuluvad kõige mõjuväärsemate eelajalooliste, antiiksete, keskaegsete ja varase uusaja tsivilisatsioonide füüsiliste käänikute hulka kui viljaaiad, kus inimesed hoidsid hädavajalikke toidutagavarasid.

Kindlustuse ajalugu

- Piibli jutustus sellest, kuidas Joosep tõlgendab Egiptuse kuninga unenägu, illustreerib niisugust teenust. Kogemused näitavad, et vili aeg-ajalt ikaldub või siis takistab kallaletungija linnaelanikel ümbruskonnast viljasaagi kättesaamist. Tagavarade kogumise võib niisugustel puhkudel muidugi jätta ka iga pere enda hooleks, kuid juba väga varastele linnaelanikele sai ilmseks ühtsete tagavarade loomise tähtsus. Parematel aastatel, kui toiduhinnad on madalad, saab kõigilt selleks suutelistelt võtta väikest maksu. Kogutud rahaga saab vilja, eriti nisu, tagavaraks osta. Talupojad on samuti rõõmsad, kuna saavad vilja müüa rohkem ja parema hinna eest kui siis, kui maksuametnikud turult vilja ei ostaks.

Kindlustuse ajalugu

- Ajaloolistest allikatest leiab veel hulgaliselt näiteid, mis viitavad kindlustuse äärmiselt vanale ajaloole. Näiteks 6500 aastat tagasi mööda suuri Hiina jõgesid kaubakaravanidega teele minnes, sõlmisid kaupmehed ja laevnikud liite, mille liikmed kohustusid oma kaubad jagama laiali karavani kõikidele laevadele (parvedele, paatidele) vähendamaks võimalike õnnetuste tagajärgi. Seda loevad kindlustustegevuse ajaloo uurijad esimeseks sihiteadlikuks kahjude vähendamise katseks, ehk teisisõnu kindlustusidee realiseerimiseks.

Kindlustuse ajalugu

- 4500 aastat tagasi kui Egiptuses käis hoogne püramiidide ehitamine ja kaubandus õitses, siis otsustasid Sumeri kaupmehed, et kaubakaravanide sattumisel kõrberöövlite ohvriks ja muude õnnetuste korral abistavad karavaniliikmed õnnetusse sattunud kaaslasi. 3750 aastat tagasi sätestas Babüloonia Kuninga Hammurapi seadustekogu, et kaubakaravanide liikmed peavad röövlite poolt tekitatud kahjude korvamiseks moodustama ohuühingud (kohustuslik kindlustus).

Kindlustuse ajalugu

- 2400 aastat tagasi mainitakse esmakordselt merelaenu kreeklaste Lysiase ja Demosthenese kõnedes. See oli merevedude (transpordi) jaoks antud laen (kapital), mis ainult siis tuli koos kokkulepitud protsentidega tagasi maksta, kui laev ja kaubad tervelt ja vigastamata kokkulepitud sadamasse jõudsid. See mõiste võeti sisse rooma õiguse sätetesse kui *“foenus nauticum.”* 2200 aastat tagasi – *“Lex Rhodia de iactu”* on Rhodose saare järgi nimetatud seadusesäte (reegel), mida kasutati hellenistlikus ja rooma õigusruumis meretranspordi ohuühingute kohta. See reegel sätestas, et kõik ohuühingu liikmed pidid ühiselt kandma kahjud, mis tekkisid hädaolukorras (*Havarie*) üle parda heidetud kaupade hävimisega.

Kindlustuse ajalugu

- Babüloonias (1792 – 1750 a enne Kr.) kaubanduskaravanide osalejad sõlmisid lepingu, mille järgi varguse, kaotsimineku tõttu reisi ajal tekkinud kahjud kandsid nad ühiselt. Analoogilised lepingud sõlmiti Palestiinas ja Süürias (sellisteks juhtudeks nagu karja hulgaline surm või röövloma poolt lõhki rebimine, karavanis osaleja eesli vargus või kaotsimineku).

Kindlustusteenuse kujunemine

- Babülooniast kandus selline skeem edasi foiniiklastele, sealt kreeklastele ja roomlastele. Viimased kohandasid selle merendusele. Probleemiks kujunes kõrge laenuprotsent (24-36%). Vältimaks selle negatiivset mõju hakkasid laenuandjad laene teadlikult jagama laevade vahel – tekkis riski jaotamine mitme erineva teineteisest sõltumatu eseme suhtes, mis on kindlustuse põhitõde.
- Merelaenudes sisaldus “kindlustusmaksed” kuni 14 sajandini, millal katoliku kirik keelas merelaenu, sest pidas liiga kõrgeid laenuprotsente liigkasuvõtmiseks. Sellel põhjusel “eraldis” kindlustusleping laenulepingust.

Kindlustusteenuse kujunemine

- Küsimus auditooriumile:

Kuidas toimus vanasti „pensionide“ tasumine?

Mis juhtus kui inimene jäi invaliidiks või hukkus?

Kindlustusteenuse kujunemine

- Esimene kindlustusega sarnanev skeem on sugulasabi. Haiguse, vanaduse, tulekahju või muude õnnetuste puhul on abi ning varude olemasolu vajalik. Ühiskonna arengus nõrgenesid sugulaste vahelised sidemed ja tekkisid **vastastikuse abistamise kassad**. Kassa liige oli vajadusel kohustatud abistama teist liiget, viimane seevastu oli õigustatud abi nõudma. Sellised kassad asutati talupoegade poolt, linnas majaomanike poolt, laevaomanike poolt, samuti gildides. Tekkisid isikud, kes olid teatud tasu eest võtma vastutuse ja andma garantii mereõnnetuse või muu õnnetusjuhtumi tõttu tekkinud kahju hüvitamiseks.
- Keskajal pakkusid gildid oma liikmetele ja nende pereliikmetele hüvitisi. Keskaja lõpul asendasid gilde tekkivad ametiühingud, kus olid samuti abikassad.

Kindlustuse ajalugu

- Üksteise abistamine perekonna väliselt kogukonna poolt sotsiaal-majanduslike probleemide tekkimisel on üks ühiskonda liitev sotsiaalne nähtus. Nii me teame ajaloost, et iga küla pidi ise oma vaeseid toitma ja taluperemees, kelle maja maha põles, võis loota naabrite abile talu taastamisel. Mida laiapõhjalisem on usaldussuheistik kogukonna vahel negatiivsete riskide realiseerumisest tuleneva kahju jaotamisel, seda edukam ja monoliitsem see kogukond on. Vastastikust tegevust on erinevad rahvad (näiteks soomlased ja baskid) käsitlenud ka ühe vastupanuvõitluse vormina anastavale jõule.

Kindlustusteenuse kujunemine

- Esimesed kindlustusasutustele sarnased asutused olid matusekassad Roomas („*collegia tenniorum*“) ja Kreekas („*koinonia*“), mis olid mõeldud meresõitudel tekkivate kahjude katmiseks.
- Elukindlustuse alguseks peetakse Rooma äriühinguid, kus koguti raha liikme matusekulude kandmiseks.

Kindlustusteenuse kujunemine

- X. sajandist on teada anglo-saksi gilde, mis oli mõeldud varastatud karja väärtuse eest tasumiseks.
- XI. sajandist on tuntud gildid Inglismaalt, mis võtsid maksusid oma liikmete matusekulude katteks ja Taanis olid gildid, mis tasusid mereõnnetuse kahjud.

Kindlustuse ajalugu

- 1118. aastal avaldati Vanaislandi Seaduseraamatus (Graugans) talupoegade kohalike ühingute tegevust reguleeriv tekst, millest nähtus, et ühingute ülesannetesse kuulus kohustus kindlustada vara tuleõnnetuste vastu ja koduloomade kindlustamine.
- Põhjamaades, nimelt maakohtades, oli tulekahjude korral vastastikune abiandmine suhteliselt hästi korraldatud ja toimis vana kombe kohaselt kihelkonniti.

Kindlustuse ajalugu

- Ka teistes Põhjamaades oli maakohtades abi andmine seadusega korraldatud. Näiteks võib tuua Rootsisis Magnus Erikssoni poolt 1347. aastal avaldatud seaduse.
- Osamaksu tasumist korraldas, kahju suurust hindas ning selle hüvitamise otsuse tegi kihelkonnakohus. Osamaksu suurus oli pool *panni* (35 liitrit) teravilja ehk üks öör, mis vastas 9 g hõbedale. Arusaadavalt ei saanud see osamaks vastata kahju suurusele. Tänapäeva mõistes oli süsteem algeline, kuid tagas siiski teatud kaitse. Näiteks, kuni 1600. aastate lõpuni maksti talupojale hüvitist vaid hädavajalike hoonete ülesehitamiseks, kuid rehealuse ja sauna põlemist ei hüvitatud nagu ka vallasvara, vilja ja loomasööda hävimist ning loomade hukkumist.

Kindlustuse ajalugu

- Abiandmisega püüti korvata ainult hädavajalikke kahjusid, vältimaks talude tühjaksjäämist, sest riigil oli vaja säilitada maksubaas. Raha kogumine oli väga raske, mistõttu tuli kahjukannatajal endal sageli pärast tulekahju raha kerjama minna.

- Küsimus auditooriumile:

Aga Eesti? Kas hiljem „Rootsi-ajal“ ei tekkinud analoogseid põhimõtteid ka meil?

Kindlustusteenuse kujunemine

- Vanim teadaolev “iseseisev” kindlustusleping pärineb Genovast aastast 1347, kuid eksisteerivad andmed, et juba 13. sajandil oli Hispaanias asutusi, kelle ülesandeks oli registreerida kindlustuslepingud. Inglismaal tekkis selline asutus 1547. aastal ning kandis nime *Chamber of Insurance* .

Kindlustusteenuse kujunemine

- Vanim kindlustusõiguse alane raamat (autoriks portugali jurist) pärineb samuti 14 sajandist ja selle taastrüki koopiaga on võimalik tutvuda Eestis Kindlustuse muuseumis.
- Kindlustuse arengu nurgakiviks on merekindlustus. Merenduse arenguga seotud Inglismaal kujunes nii, et üksikisikud (underwriters) pakkusid kindlustust, neil oli tavaks riski omavahel jagada. Kindlustusandjad kogunesid riskide jagamist arutama börsimajja ning kui see 1688 põles, siis muutis rühm kindlustusandjaid oma kokkusaamiskohaks Edward Lloydsi kohviku – sellist kindlustusandjat hakati nimetama Lloydseks.

Kindlustusteenuse kujunemine

- Inglismaal tekkis kindlustus tulekahju vastu peale „suurt Londoni tulekahju“ aastal 1666, millal umbes 8/4 linna põles. Esimesena asutas oma kindlustuskontori Doktor Barbin - „The Fire Office.“ 1683. aastal asutati Inglismaal esimene vastastikune tulekindlustusselts, mille maksejõulisuse baasi moodustas piiramatu lisamaksukohustus. Teisisõnu oli kohustus teha korralisi makseid lisaks kindlustusmaksule.
- Inglismaal asutati 1720 London Assurance, Royal Exchange - firmad olid suhteliselt edukad, kuid et tava oli kindlustusteenuse osutamine underwriterite poolt, siis nende võitlus konkurentide vastu osutus edukaks ning kindlustusfirmade asutamine keelustati Inglismaal 100 aastaks (Bubble act). Selle tulemuseks oli Lloydsi rühma tõus maailma suurimaks merekindlustuse kindlustusandjaks.

Kindlustusteenuse kujunemine

- Tulekindlustuse tekkis 1500-1600 aastatel Saksamaal, kus puulinnade põlengud olid nuhtluseks. Asutati tulekassad, kust pidi saama abi tulekahju järel (1676 Hamburgis Feuer Osdungs Cassa). Hiljem kujunesid neist gildid, mis olid spetsialiseerunud tuletõrjele.
- 1676. aastal ühinesid Saksamaal Hamburgis umbes 50 lepingu sõlminud majaomanikku Kesktulekassaks, mida võib pidada maailma esimeseks vastastikuseks tulekindlustuse seltsiks. Selle tegevus põhines raha avansina kogumisel, et moodustada rahaline fond, millest saaks kassa osanikele kahju korral hüvitist maksta. Kui aga rahast ei piisanud, võidi kassa liikmetelt koguda ka tagantjärele täiendavat maksu. Kassaga liitumine oli vabatahtlik, kuid pärast liitumist ei olnud enam võimalik välja astuda.

Kindlustusteenuse kujunemine

- Inglismaal tekkis 1600-1700 palju kihlveokontoreid ja piirjoon õnnemängu ja kindlustuse vahel oli hägune. 1774 keelustati nimetuse kindlustus kasutamine kui kindlustusvõtja huvi (kindlustushuvi) ei ole vahetult seotud kindlustatu eluga.
- Elukindlustus sarnaneski kihlveoga kuni võeti kasutusele statistika ja matemaatilised meetodid. 1693 pani inglise täheteadlane Edmund Halley kirja esimese suremustabeli, sarnaseid uuringuid tegid ka teised ning elukindlustusmaksete arvutamine avas tee elukindlustusteenuse arenguks.

Kindlustuse ajalugu

- Juba keskajal abistasid Eestis gildide ja tsunftide juures tegutsenud vastastikku abiandmise tulekassad oma liikmeid ehitusmaterjalide, toiduainete ning rahaga.
- XVIII sajandi II poolel olid Vene impeeriumi Balti provintssides sakslased Euroopa eeskujul asutanud linnades vastastikuseid tulekindlustuse korral abiandmise seltse, kassasid. Impeeriumi emamaal hakkas vastastikune tulekindlustus linnades arenema pärast Aleksander II ukaasi (10. oktoobri 1861) ning maakohdades pärast seda kui 1860.

Kindlustuse ajalugu

- Liivimaa 1816-1824 aasta ja Eestimaa 1821-1826 a aasta reformid tulemina vabastati talurahvas pärisorjusest ning neil tekkis võimalus omandada maad, millega seoses tekkis ühiskonnas miljoneid uusomanikke. 7. aprilli 1864 ukaas pani aluse semstvo ja kubermangu vastastikusele sundkindlustusele maal.

Kindlustuse ajalugu

- Kuna hoonete sundkindlustuse seadus lubas maal elaval hoone omanikul valida kindlustusasutust, siis paljud hakkasid kindlustama oma hooneid kohalikes kubermangu kindlustuskassades. Siit said alguse valla vastastikused tulekahju kordadel abiandmise seltsid ehk valla vastastikused kindlustusseltsid ehk rahvasuus lihtsalt "tulekassad". Eestis kujunesid vallaseltsid ehk tulekassad aja jooksul kõige arvukamateks ühistegelikeks asutusteks, millised teostasid vabatahtlikku kindlustust. Esimesed seltsid tekkisid 1865. a. Tartumaal, 1885. a. oli neid 29, 1895 – 189, 1905 – 236, 1915 – 296, 1925 – 357. 1927. aastal oli Eestis kokku 364 vallaseltsi, umbes 60 000 liikmega.

Kindlustuse ajalugu

- Eestis võeti aastatel 1920-1930 vastu mitmed seadused, mis tagasid abi haiguse, tööõnnetuse ja vanaduse korral. Tööandjatel oli vastutus anda abi tööstusettevõtetes töötavatele isikutele ja põllutööliste haiguse ja tööõnnetuse korral. Riik tagas riigiteenistujate ja –töölise arsti- ja ravimiabi.
- 1912-1940, s.o. tsaari ajast iseseisvuseni ja edasi okupatsioonini 1940 kehtis sama seadus mõne üksiku muudatusega, kehtis **ainult** tööandjatele kuuluva vastastikuste kindlustusseltside poolt pakutav tööõnnetuste vastu kindlustamise seadus (analoogne sellega, mida soovitakse TÕKS-iga kehtestada). Kindlustamine toimus ainult tööandjate kulul. Tööandjad kuulusid maakondlikesse vastastikustesse kindlustusseltsidesse.

Kindlustuse ajalugu

- 1924.aastast alates võeti vastu sotsiaalkindlustuse põhimõtetele rajanevad pensioniseadused, millega tagati pensionid riigi ja omavalitsuse töötajatele, kaitseväelastele, vabatahtlike tuletõrje ühingute tuletõrjekomandode liikmetele, õppejõududele, üleajateenijatele, riigiettevõtete töötajatele, vaimulikest perekonnaseisuametnikele, kaitseliitlastele, üleajateenijatele ja nende perekondadele. Mõnedes ettevõtetes olid tööandja pensionid.

Kindlustuse ajalugu

- Esimene Eesti Vabariigi kindlustusseadus - „Kindlustusasutiste seadus“ kehtestati Riigivanema dekreediga 22. aprillil 1936. aastal. Selles oli 113 paragrahvi ja see sisaldas kindlustustegevuse üldeeskirju, kindlustusasutiste järelevalvet, samuti kindlustusasutiste likvideerimise korda.
- Saksa okupatsiooni ajal 1941-1944 moodustati Eesti Kindlustusvalitsus. Kohustuslikult ja vabatahtlikult kindlustati kodanike hooneid ja loomi. Esmakordselt jõudis Eestisse vabatahtlik tsiviilvastutuse kindlustus – jahivastutuskindlustus.

Kindlustuse ajalugu

- Nõukogude ajal tegutses vaid üks monopoolne ja Moskva vastavast peavalitsusest juhitud kindlustusettevõtte ning kindlustustegevust korraldasid üleliidulised NSVL Rahandusministeeriumi poolt kehtestatud kindlustuseeskirjad, juhendid ja mõne leheküljelised üksikud kindlustusmäärused ja -seadused, mis olid analoogilised kõikides liiduvabariikides ja mille tõlgendused ja täiendused valmistati ette samuti Moskvast asuva NSVL Riikliku Kindlustuse Peavalitsuse, hiljem Juhatusel poolt.
- Tsiviilkoodeks.

- 22. aprillil 1992, seega 56 aastat hiljem valmis Eesti Vabariigi kindlustusseaduse uus eelnõu, mis võeti Riigikogu poolt 5. novembril vastu.
- Puudus kindlustusalane tarbijakaitse(seadus), kindlustusmaakleriseadus.

Kindlustusandjate organisatsioonid Eestis:

- Eesti Vabariigis tegutseb kaks kindlustusandjate organisatsiooni: Eesti Kindlustusseltside Liit ja Eesti Liikluskindlustuse Fond.
- Eesti Kindlustusseltside Liit tegutseb Eestis tegutsevaid kindlustusseltse ühendava organisatsioonina. Eesti Kindlustusseltside Liidu eesmärgiks on esindada oma liikmete ühiseid huve kindlustussektori ning laiemalt ka riigi sotsiaalse ja majanduskeskkonna edendamisel ja kujundamisel.
- Eesti Liikluskindlustuse Fond on mittetulundusühing, mille liikmeteks on Eestis liikluskindlustuse kindlustusandjatena tegutsevad ettevõtted. Eesti Liikluskindlustuse Fondi eesmärk on ellu viia liikluskindlustuse süsteemi kindlustusandjate ühiseid ülesandeid. Eesti Liikluskindlustuse Fond täidab ka garantiifondi funktsioone. Samuti Eesti Liikluskindlustuse Fond huvitab kindlustamata ja tundmatuks jäänud sõidukite tekitatud liikluskahju; haldab liikluskindlustuse infosüsteemi ja liikluskindlustuse registrit; täidab hüvitusorgani ja teabekeskuse ülesandeid; on piirikindlustuse kindlustusandja; on rohelise kaardi büroo Eestis; korraldab kahjuennetust; korraldab kindlustusvaidluste lahendamist.
- Kindlasti on väga huvitavaks asutuseks ka Kindlustuse muuseum, kus on hea kindlustusalase kirjanduse, s.h. lõputööde, kogu.

Kindlustusõiguse olulisemad siseriiklikud allikad

Kindlustustegevuse seadus

Finantsinspektsiooni seadus

Rahvusvahelise eraõiguse seadus

Avalik-õiguslik kindlustus

Ravikindlustusseadus;

Töötuskindlustusseadus;

Riiklik pensionikindlustuse seadus;

Kogumispensionide seadus.

Eraõiguslik kindlustus

Võlaõigusseadus;

Liikluskindlustuse seadus;

Kaubandusliku meresõidu seadus;

Muid kohustuslikke kindlustusi reguleerivad seadused (ca 30).

Soft-law

PEICL;

Eesti Kindlustusseltside Liidu kindlustusteenuse hea tava;

Finantsinspektsiooni juhendid, nt „Üldnõuded kindlustuslepingutele“;

OECD juhend “*OECD Guideline for Good Practice for Insurance Claim management*“;

OECD juhend “*OECD Guideline on insurer governance*“.

Kindlustustegevuse seadus

- Reguleerib kindlustustegevust ja kindlustusvahendust ja nende järelevalvet
  - ✓ Kindlustusega tegutsemise õigus;
  - ✓ Kindlustustegevuse liigid;
  - ✓ Kindlustusega tegelemise vormid;
  - ✓ Kindlustusjärelevalve õigused ja kohustused ja muud normid;
  - ✓ Sanktsioonid

Kindlustustegevuse seadus

- Kindlustusandjana tegutsemise äriühingu vorm:
- Kindlustusandja võib asutada ainult aktsiaseltsina või Euroopa äriühinguna (**SE**).

Kas keegi oskab öelda millest selline jaotus tuleneb?

Kas ka mujal Euroopas on nii?

Mis on kindlustusühistu?

- Kindlustusühistu ehk **vastastikune kindlustusselts** (ing.k. *mutual insurance*, sks.k. *gegenseitige versicherung*, sm.k. *keskinäinen vakuutusyhtiö* või *vakuutusyhdistys*), asutatakse tulundusühistu ärivormis ning tegutseb *non-profit* põhimõttel ehk kasumita.
- Eesmärgiks pakkuda õiglase hinnaga vajalikku teenust oma liikmetele, kes on samaaegselt kindlustusvõtjad.

Kindlustusühistu

- EL-i riikides eksisteerib vastastikune kindlustustegevus peamiselt nelja erineva liigina:
  - ✓ üleriigiline vastastikune kindlustusselts, mis peab täitma kindlustusaktsiaseltsiga analoogseid nõudeid;
  - ✓ kohalik vastastikune kindlustusselts, mille kapitalinõuded ja tegevuspiirkond on piiratud;
  - ✓ vastastikune tervisekindlustusselts, mille puhul on tegemist ühele kindlustustegevuse põhiliigile suunatud teenuseid pakkuva kindlustusandjaga;
  - ✓ P&I klubi - tegevus on suunatud merendusele 90% maailma kaubalaevastikust on seotud vastastikuse mittekasumiteenimisele suunatud süsteemiga - P&I (*Protection and indemnity insurance*) klubid

Kui levinud on vastastikused kindlustusseltsid?

- Aastal 2004 tegutses Euroopa Liidus 7180 litsentseeritud kindlustusseltsi, millest **70%** tegutses vastastikuse kindlustusseltsi vormis.
- Kui vastastikused tervisekindlustusseltsid välja arvata, koguvad vastastikused kindlustusseltsid Euroopa Liidus aastas kindlustusmakseid summas ca 300 miljardit EUR.
- Aastal 2008 kogutud andmete põhjal selgub, et suurim vastastikuste kindlustusseltside turuosa on Soomes, kus vastastikuste elukindlustusseltside turuosa hõlmab 80% turust ning varakindlustus ligi 50% turust.
- Vastastikused kindlustusseltsid on Eesti naabermaadest näiteks: Soomes - *Tapiola* ja *Fennia*, Norras - *Gjensidige*, Rootsis – *Lämförsäkringar* (rootsi k. läänikindlustus), **Swedbanki suurim omanik 9,45%-ga aktsiatest on Rootsis vastastikune kindlustusselts *Folksam***

Aga Eestis?

- 1940 natsionaliseeriti Eestis 12 vastastikust kindlustusseltsi ja 7 kindlustuse aktsiaseltsi ning 326 valdade ühistegelikku kindlustuskassat. Seega oli ühistuline kindlustustegevus enne nõukogude okupatsiooni Eestis väga levinud.
- Eestis käesoleval ajal kehtiv õiguskord lubab kindlustusandja asutada ainult aktsiaseltsina või Euroopa äriühinguna. **Teised ärivormid ei ole lubatud.**
- Euroopa Komisjoni andmetel ei eksisteeri vastastikuseid kindlustusseltse EL-i 27-st liikmesriigist vaid Küprosel, Tsehhis, Eestis, Leedus ja Slovakkias.
- Nimetatust saab esitada küsimuse, **miks kaasaegne Eesti õigus- ja majanduspoliitika eitab omamaist vastastikust kindlustustegevust?**
- Küsimus auditooriumile:

Milline Eesti kindlustusasutus on kõige sarnasem mutualile?

Kindlustustegevuse seadus

- Kindlustusandja juhtimine ja aktsiad ning kindlustustegevusega seotud tegevuste edasiandmine.
- Nõuded kindlustusandja omavahenditele ja usaldusväärsusele.
- Aruandlus ja audiitorkontroll.
- Kindlustusportfelli üleandmine.
- Kindlustusandja ümberkujundamine, jagunemine ja ühinemine.
- Erirežiim ja piiriülesed saneerimismeetmed.
- Kindlustusandja lõpetamine.

Finantsinspektsiooni seadus

- Panganduse, kindlustuse ja väärtpaberituru riikliku järelevalve.
- Määrab kindlaks riikliku finantsjärelevalve teostamise eesmärgi ning riikliku finantsjärelevalve teostaja s.o finantsinspektsiooni õigusliku seisundi, tegevuse alused ning finantseerimise alused ja korra.

Finantsinspektsiooni seadus

- Riiklik finantsjärelevalve on spetsiifiline avalik teenus, mida teostatakse üldistes huvides eesmärgiga tõsta finantssektori stabiilsust ja suurendada selle usaldusväärsust, vähendada süsteemseid riske ning toetada finantsturu efektiivsust ja läbipaistvust, et kaitsta klientide ja investorite huve nende vahendite säilimisel ning seeläbi toetada rahasüsteemi stabiilsust, ning milline on tihedalt läbipõimunud avaliku võimu teostamisega.
- Järelevalve eesmärk on suunata ja mõjutada finantsturul tegutsevate äriühingute tegevust, rakendades seaduses sätestatud meetmeid, et tagada ettevõtja endapoolne kindel ja usaldusväärne juhtimine ja finantsturu läbipaistvus.

Finantsinspektsiooni seadus

- Finantsinspektsioon teostab talle seadusega pandud kohustusi sõltumatult, vastavalt finantsjärelevalves rahvusvaheliselt tunnustatud tavadele ning talle seadusega antud volituste piires, kooskõlas õiguse üldpõhimõtetega, kaaludes põhjendatud huve ja arvestades olulisi asjaolusid. Finantsinspektsioon järgib oma tegevuses proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise ning muid õiguse üldtunnustatud põhimõtteid.
- Finantsinspektsioon lähtub oma tegevuses headest juhtimistavadest, kasutab tema käsutusse antud vahendeid efektiivselt ja otstarbekalt, tegutseb avatult ja informeerib avalikkust, kuid hoiab järelevalvetegevuse käigus saadud andmeid ja tulemusi konfidentsiaalsena.
- Finantsinspektsiooni finantsilise sõltumatuse aluseks on selle rahastamine turuosaliste poolt.

Rahvusvahelise eraõiguse seadus

- Kindlustuse osa kohaldatakse kindlustuslepingutele, mille puhul kindlustatakse Eesti või Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumidel asuvaid kindlustusriske. Ei kohaldata edasikindlustuslepingutele.
- Kui riigis, kus asub kindlustusvõtja elu-või asukoht, asub ühtlasi ka risk, siis kohaldatakse kindlustuslepingule selle riigi õigust. Kui selle riigi õigus lubab valida ka mõne teise riigi õiguse, siis võivad pooled seda võimalust kasutada.
- Kui kindlustusvõtja elu-või asukoha ja riski asukoha riik ei kattu, siis võivad pooled valida kohaldatava õiguse §-s 45 ettenähtud ulatuses.

Rahvusvahelise eraõiguse seadus

- Kui pooled ei ole lepingule kohaldatavat õigust valinud, siis kohaldatakse kindlustuslepingule selle riigi õigust, millega see on kõige tugevamalt seotud; eeldatakse, et leping on kõige tugevamalt seotud riski asukoha riigi õigusega.
- Eraldi regulatsioon nähakse ette suurrisi kindlustuslepingule: nende puhul ei ole pooled kohaldatava õiguse valikul piirangutega seotud.
- Kohustusliku kindlustuse lepingule kohaldatakse selle riigi õigust, mis näeb ette kindlustuslepingu sõlmimise kohustuse.

EL õigusest üldiselt

- Euroopa Liidu seadusandluse aluse moodustavad asutamislepingud ehk **primaarne (esmane) õigus**, millele tuginevad liidu institutsioonides vastu võetavad õigusaktid ehk **sekundaarne (teisene) õigus**.
- Esmase õiguse moodustavad liikmesriikide vahelised lepingud, millest tähtsaimad on Euroopa ühenduste asutamislepingud koos lisade, protokollide ning muudatusi tegevate lepingutega. Ühenduse teisese õigusega on täpsustatud asutamislepinguid. **Kohustuslikud õigusaktid on määrused, direktiivid ja otsused.** Soovitused ja arvamused pole kohustuslikud.

EL direktiivid

- Euroopa Liidu kindlustusturu regulatsioon on saanud alguse 1957. aasta märtsikuus kuue Euroopa Liidu asutajariigi poolt vastu võetud Rooma kokkuleppega, mille §§-de 52, 59 ja 67 kohaselt antud riigid tunnustasid oma territooriumidel teenuste pakkumise vabaduse, tööjõu vaba liikumise, kapitali liikumise vabaduse ja asutamisvabaduse põhimõtteid.

EL direktiivid

- Kindlustusõigussuhteid võib jagada kolme suurde kategooriasse:
  - ✓ kindlustuslepingutest tulenevad tsiviilõiguslikud suhted ehk kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahelised kindlustuslepingust tulenevad suhted;
  - ✓ kindlustusandjate ja riigi vahelised õigussuhted ehk kindlustusjärelvalve, tegevusload jne;
  - ✓ kindlustusandjate ja riigi vahelised finantsõigusest tulenevad õigussuhted ehk maksud, lõivud jne.
- Tulenevalt Rooma kokkuleppe neljast eelpool toodud “aluspõhimõttest” kuulusid seega esmaselt reguleerimisele kindlustusõigussuhete kaks viimast kategooriat, mis puudutasid suuresti kindlustusandjate igapäevast tegevust. Samas on hilisemad Euroopa Liidu direktiivid ka küllaltki rangelt reguleerinud mainitud esimest kindlustusõigussuhete gruppi ehk siis kindlustusvõtja ja kindlustusandja vahelisi õigussuhteid Euroopa Liidu liikmesriikide kindlustusturg hõlmab 29,4% kogu maailma kindlustusturust.

EL direktiivid

- Lähtudes liikmesriikide väga erinevatest õigussüsteemidest, on EL poolne kindlustuse regulatsioon alguse saanud riiklike süsteemide ühtlustamise soovist. Alustati kahest viimasest eeltoodud jaotusest ja 90-ndateks aastateks jõuti esimese grupi kindlustusõigussuhete reguleerimiseni. Euroopa Liidu liikmesriikides puudus osades riikides enne ühtlustamise algust peaaegu üldse kindlustuslepingualane eriregulatsioon. Näiteks Suurbritannias oli ainult merekindlustust puudutav regulatsioon. Samuti erinesid tohutult arusaamad riikliku sekkumise võimalikkusest.
- Näiteks kindlustusjärelvalve suhtes eksisteeris kaks süsteemi: **saksa süsteem**, mis nägi ette ülitugeva kindlustusandjate kontrolli nii finantsseisundi kui ka kindlustustingimuste ja tariifide osas, ning **briti süsteem**, mis tunnistas järelvalve prioriteetsust ainult finantsseisundi osas.

EL direktiivid

- Saksamaa ülitugev kindlustusandjate kontrolli süsteem tuleneb asjaolust, et ekspertide hinnangul kontrollib seal ca 50 inimest kõiki suuremaid ettevõtteid. Tulenevalt elanikkonna psühholoogilisest meelestatusest eelistavad sakslased kodumaiseid kindlustusseltse. Seega on Saksamaa kindlustusturg küllaltki suletud. Sellest tulenevalt leitakse, et väiksema kontrolli puhul võib saada kahjustada konkurents. Ekspertid leiavad, et tänud ülitugevale kindlustusandjate kontrollile on Saksamaa, vastupidiselt liberaalse kontrolliga riikidele, saavutanud olukorra, kus kindlustusandjate finantsseisund on äärmiselt stabiilne. Näiteks ei ole Saksamaal olnud alates 1932. aastast alates ühtegi kindlustusseltsi pankrotti. Eesti kindlustustegevuse seadus juhindub saksa ülitugevast kindlustusandjate kontrolli süsteemist.

EL direktiivid

- Kindlustusalased Euroopa Liidu direktiivid jagatakse tinglikult nn kolme põlvkonna direktiivideks.
- Esimese põlvkonna direktiivid lõid alused kindlustusandjate asutamiseks ja kindlustusjärelvalve teostamiseks EL liikmesriikide territooriumidel.
- Nimetatud direktiivide vastuvõtmise aeg jääb ajavahemikku 1973 (esimene kahjukindlustusealane EL direktiiv nr 73/239/EEC, 24.07.1973) kuni 1979 (esimene elukindlustusealane EL direktiiv nr 79/267/EEC, 05.03.1979)

EL direktiivid

- Nimetatud esimese põlvkonna direktiivid, mida valmistati ette ca 15 aastat, nägid ette:
  - ✓ ühtsete arusaadavate põhimõtete kujundamise EL ühtse kindlustusõiguse formeerimiseks;
  - ✓ kindlustusandjate elukindlustust ja kahjukindlustust pakkuvateks seltsideks jaotamise printsiibid;
  - ✓ ühtse kindlustustegevuse liikide klassifikatsiooni nii elukindlustuses kui kahjukindlustuses ja selle litsentseerimise;
  - ✓ ühtsed õiguslikud alused kindlustusandjate asutamise korra ja tingimuste määratlemiseks, sealhulgas nõuded kindlustusandjate kindlustuskapitali suurusele, äriplaanile, kõrgemale juhtivpersonalile jne;
  - ✓ ühtsed kindlustusandjate reserve formeerimise ja koostise reeglid;
  - ✓ ühtsed kindlustusandjate kindlustusreservide vahendite investeerimise reeglid.

EL direktiivid

- Esimese põlvkonna direktiivid mõjutasid kõige enam Lõuna-Euroopa riikide (Hispaania, Portugal ja Kreeka) tegevust, kuivõrd nende riikide õigusaktid ei nõudnud kahju- ja elukindlustuse kindlustusandjate eristamist. Samas andis EL üleminekuperioodiks aega 15 aastat. Elu- ja kahjukindlustuse kindlustusandjaid ei eristata paljudes riikides ka tänapäeval (näiteks Vene Föderatsioonis). Eestis kehtestati antud eristamise nõue alles 1992. aastal vastuvõetud kindlustusseadusega.
- Elu- ja kahjukindlustuse kindlustusandjate eristamise eesmärk on eelkõige elukindlustuse kindlustusvõtjate huvide kaitsmine, kuivõrd antud kindlustusliik omab ühiskonnas suurt sotsiaalset tähendust. Kahjukindlustuse kindlustusandjate majandustegevus ei pruugi pikas perspektiivis olla sedavõrd stabiilne, et kaitsta piisavalt kindlustusvõtjaid. Samas pakuvad elukindlustuse kindlustusseltsid aga tooteid, mis on reeglina just orienteeritud pikale ajale (pensionikindlustus, kogumiskindlustus jne).

EL direktiivid

- Teise põlvkonna direktiivid ühtlustasid liikmesriikide põhimõtted kindlustusandjate finantsseisu hindamise osas, kehtestasid põhimõtted kindlustuslepingule kohaldatava õiguse valimise osas (kollisiooniõiguse põhimõtted, samuti kehtestasid ühtsed printsiibid kindlustustegevusest saadud tulude suhtes jne). Teise põlvkonna direktiivid võeti vastu 1988 (88/357/EEC, 22.06.1996, teine kahjukindlustusealane direktiiv) ja 1990 (90/619/EEC, 08.11.1990, teine elukindlustusealane direktiiv).

EL direktiivid

- Kollisiooniõiguse põhimõtted lähtuvad teisest direktiivis järgnevatest printsiipidest:
  - nn “suurte riskide” puhul on pooltel õigus valida kindlustuslepingule kohaldatav õigus ning vaidluse lahendamise koht ja vorm;
  - nn “massiriskide” puhul lähtutakse nõrgema osapoole (st kindlustusvõtja või kannatanu) huvide kaitse kontseptsioonist ja nõutakse, et kindlustuslepingule peab kohaldama kindlustusvõtja elukohamaa kindlustusõigust vaatamata sellele, kus kohas on kindlustusandja asukohamaa. Samas kui aga kindlustusvõtja ja kindlustusriski asukohamaad ei lange kokku, on kindlustusandjal ja kindlustusvõtjal õigus kohaldada kas isiku või riski asukohamaa[1] seadust;
  - juhul, kui kindlustusvõtja tegeleb äritegevusega mitmes EL liikmesriigis ja kindlustusriskid asuvad mitmes liikmesriigis, siis on õigus kohaldada kas kindlustusvõtja asukohamaa seadust või siis riski asukohamaa seadust.

EL direktiivid

- Siiski on antud kollisiooniõiguse põhimõttest tehtud kohustusliku kindlustuse suhtes erand, mille kohaselt kohustusliku kindlustuse puhul alluvad lepingud kohustusliku kindlustuse kehtestanud liikmesriikide seadustele. Antud erand on vajalik, kuivõrd vastasel juhul oleks kindlustusvõtja ja kindlustusobjekti eri riikides oleku korral võimalik kindlustusvõtjal vältida kohustusliku kindlustuse kindlustuslepingu olemasolu. Eestis tuleneb antud põhimõte REÕS § 46 lg-st 1, mille kohaselt kohaldatakse kohustusliku kindlustuse lepingule selle riigi õigust, mis näeb ette kindlustuslepingu sõlmimise kohustuse.

EL direktiivid

- Kolmanda põlvkonna direktiivid, mis võeti vastu 1992 (92/49/EEC, 18.06.1992, kolmas kahjukindlustusealane direktiiv ja 92/96/EEC, 10.11.1992 kolmas elukindlustusealane direktiiv), lõi aluse sellele, et kindlustusandjad tohivad EL territooriumil luua teise liikmesriigi asukohas esindusi ilma vastava riigi järelevalveorgani loata. See tähendab, et piisab sellest, kui kindlustusandja omab enda põhilisel asukohamaal vastavat luba, ja järelevalvet sellise “mitmes” riigis tegutseva kindlustusandja suhtes teostab põhiasukohamaa kindlustusjärelevalve.
- Nimetatud kolme põlvkonna direktiivid lõi ühtsed alused EL territooriumil kindlustustegevuse teostamiseks. Lisaks nimetatud nn põhidirektiividele eksisteerib EL-is hulgaliselt muid direktiive, mis puudutavad konkreetseid kindlustuse liike. Näiteks: krediidikindlustust, turistide kindlustust, edasikindlustust, liikluskindlustust puudutavad jne.

EL tüüptingimuste direktiiv

- Nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ
- Mis on tüüptingimus?
- Millised on ebaõiglased tüüptingimused?
- Mis on ebaõiglase tüüptingimuse tagajärg?
- Küsimus auditooriumile:

Kes tohib minna kohtusse vaidlustama kindlustusandja tüüptingimusi?

EL ebaausate kaubandustavade direktiiv

- EL direktiiv 2005/29/EÜ
- Otsustades, kas kaubandustava raames kasutatakse ahistamist, sundi, sealhulgas füüsilist jõudu, või liigset mõjutamist, võetakse arvesse:
  - a) selle ajastust, asukohta, olemust või pealekäivust (**näiteks: *privaatsed kohtumised ja ülekuulamise mulje jätmine***);
  - b) ähvardava või solvava keelekasutuse või käitumise kasutamist (**näiteks: *lubadus leida politsei aktist midagi leida, mis välistab kahjuhüvitamise***);

EL ebaausate kaubandustavade direktiiv

- C) tarbija otsustusvõimet kahjustava tõsise õnnetusjuhtumi või eriliste asjaolude ärakasutamist ettevõtja poolt, millest ettevõtja on teadlik, eesmärgiga mõjutada tarbija otsust toote suhtes (**näiteks: *kindlustusandja on teadlik eriti suurest kahjust kannatanule ja ta kasutas seda survestamiseks ära***);
- d) koormavate või ebaproportsionaalsete lepinguväliste tõkete kehtestamist ettevõtja poolt, kui tarbija soovib kasutada lepingulisi õigusi, sealhulgas õigust leping lõpetada või vahetada toodet või ettevõtjat (**näiteks: *lubadus leida politsei aktist midagi leida, mis välistab kahjuhüvitamise***);

Kindlustuskelmus

Kindlustuskelmusi iseloomustab „Robin Hood´ilik“ käitumine – kindlustus on rikas ja temalt raha võtmine ei ole kuritegu.

Näiteks näitavad Saksamaal ja USA-s läbiviidud uurimused, et 90-95% inimestest ei pea kindlustusseltsilt raha väljapetmist kuritegelikuks. Kuigi eespool viidatult leitakse, et keskmiselt 10% hüvitistest (väljamakstud rahast) on pettuse teel saadud, siis vastav arv tuleneb vaid 2-3% klientidest, s.o. 97-98% klientidest käitub ausalt. Nimetatust järeldeb, et kindlustuskelmuse läbi saadav kindlustushüvitis ületab mitmekordselt keskmist kindlustushüvitist.

Soome 2012 aasta uuringu kohaselt teab 27% küsitletutest kedagi, kes on enda kindlustusseltsi petnud.

USA-s on kindlustuskelmused maksupettuste järel teine suurim ühiskonnale majanduslikku kahju toov majanduskuritegevuse liik, tekitades igaaastaselt kahju 100 miljardit USD.

Kindlustuskelmus

Uurimustes on leitud, et mida kõrgem haridustase, seda suurem tõenäosus on, et isik sooritab kindlustuskelmusi – nii näiteks on leitud, et kindlustuskelmide haridustase on: 7% lõpetamata keskharidus, 12% keskharidus, 15% kesk-eriharidus, 31% lõpetamata kõrgharidus ja 35% kõrgharidus. Sama uuringu järgi jagunevad kindlustuskelmid vanuseliselt: 15% 18-22 aastased, 34% 22-25 aastased, 33,5% 25-30 aastased, 12% 30-35 aastased, 3% 35-40 aastased ja 2,5% üle 40 aastased. Naiste osakaal kindlustuskelmide seas on 47,3%. Antud uurimuses võetakse kokku „keskmise“ kindlustuskelmi tunnused: **abielus 21-35 aastane kõrgharidusega erasektoris töötav isik, eelnevalt karistamata, hea iseloomustusega ning kindlustussektorit mõistev ning majanduslikult kindlustatud.**

Kindlustuskelmus

Erinevates käsitlustes leitakse, et **ca 10%** kindlustushüvitistest on kindlustuskelmused. Üle-Euroopalise kindlustusandjaid ühendava organisatsiooni uuringu kohaselt on 70% kindlustuskelmustest seotud sõidukitega.

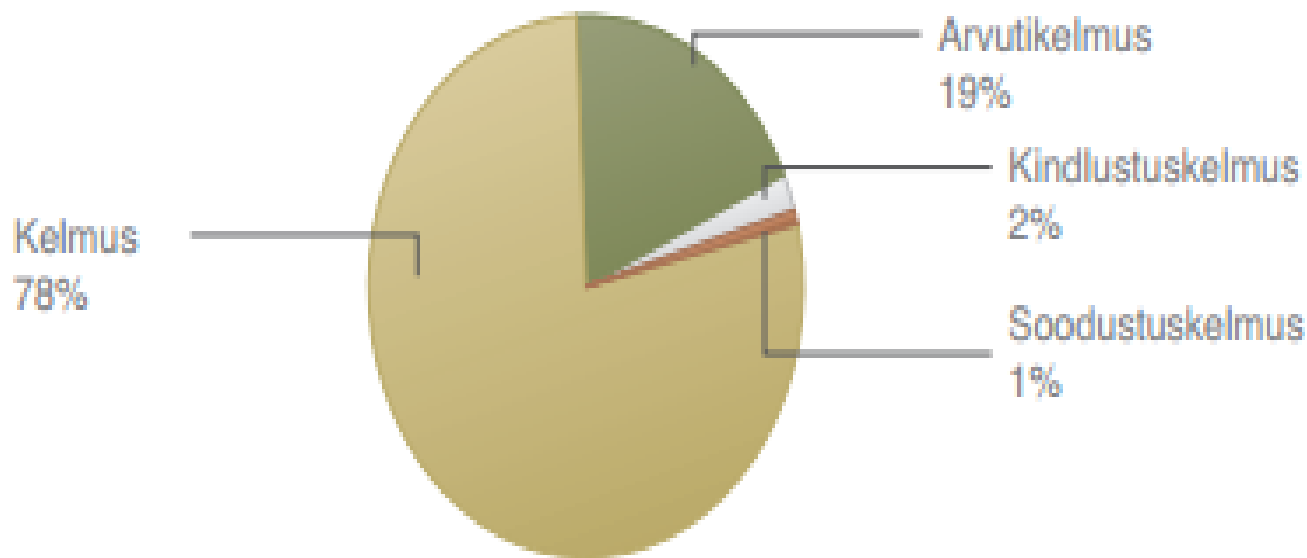
Näiteks Suur-Britannia Kindlustusseltside Liidu hinnangul kaotasid Suur-Britannia kindlustusseltsid seoses kindlustuskelmustega eelmisel aastal **ca 2 miljard naela**.

Eesti Kindlustusseltside Liidu hinnangul üritati 2013 aastal ühtekokku **306 kindlustuskelmust**, millega püüti välja petta üle 2,3 miljoni euro. Võrreldes 2012 aastaga kindlustuskelmuste rahaline maht oluliselt ei muutunud, kuid tuvastatud kindlustuskelmuste arv kasvas 23% võrra.

Aga ametlik riiklik statistika?

Kindlustuskelmus

J

stal:

Justiitsministeeriumi andmete kohaselt registreeriti kindlustuskelmusi: **19** (2005), **15** (2006), **27** (2007), **57** (2008), **65** (2009), **56** (2010), **51** (2011), **39** (2012), **39** (2013).

Kindlustuskelmus

Venemaa teaduskirjanduses tuuakse välja, et seal tuvastatakse vaid 5% kindlustuskelmustest ja sellest **85% juhtudel ei pöördu kindlustusandjad õiguskaitseorganite poole.**

Eesti 2013 aasta statistika oli: kindlustusandjate väidete kohaselt avastati 306 juhtumit aga riigi statistika kohaselt registreeriti vaid 39 juhtumit ehk **vaid 12,7% kindlustusandjate avastatud juhtumitest leidis väljundi kriminaalmenetluses.**

Seega saab eeldada, et ka Eestis käituvad kindlustusandjad analoogselt Venemaa kindlustusandjatele.

Kindlustuskelmus

Kindlustusandjad eelistavad kindlustuskelmuse korral keeldumisotsuse tegemist, lepingust taganemist ja kelmile kahju hüvitamise nõude esitamist kuriteokaebuse esitamisele.

Mida teha olukorras, kus kindlustusandjad ise on sisuliselt passiivsed kindlustuskelmuse vastu võitlemisel?

Kuidas mitmetes Euroopa riikides suhtutakse kindlustusandja poolsesse kindlustuskelmusest õiguskaitseorganitele mitteteatamisse?

Kindlustuskelmus

Milline on keskmine kindlustuskelmus?

Näiteks Saksamaa statistika kohaselt 10-20% kelmuse juhtumitest on tegemist kindlustusjuhtumi lavastamisega ja 80-90% juhtumite puhul on tegemist „liialdamisega“ kahju suuruses.

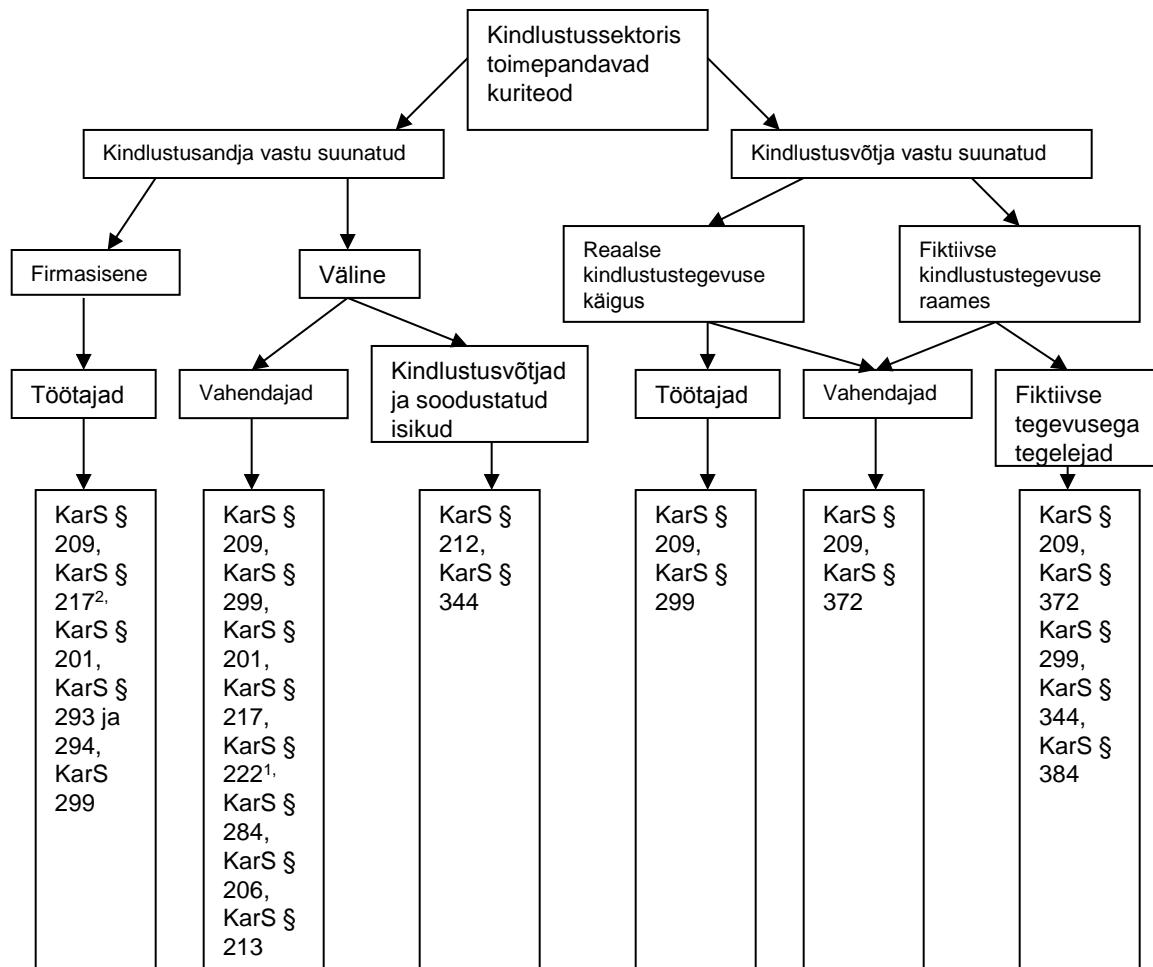
Kindlustuskelmus

Kindlustuskelmuse tsiviilõiguslik tagajärg

Tsiviilõiguslikult on küsimuseks, et kui näiteks kindlustusvõtja annab juhtunu kohta teadvalt valeinfot suurendades kahju suurust (näiteks väidab, et realselt juhtunud liiklusõnnetuses sai vigastada ka mingi muu auto detail, mis tegelikult oli vigastatud eelnevalt) ja kindlustusandja tüüptingimused sätestavad valeinfo puhul õiguse hüvitise maksmisest keelduda kas siis kindlustusandja vabaneb täies ulatuses kahju hüvitamise kohustusest või ainult nn valetatu osas.

Leian, et üldjuhul ei saa pelgalt kindlustuskelmuse toimumise fakt formaalselt olla kindlustusandja täitmiskohustusest vabastav tingimus osas milles süütegu ei sooritatud. Sellekohane tüüptingimus on vastavalt VÕS § 42 lg 1 ja 2 tühine, sest tingimuse kasutamine võib ebamõistlikult kahjustada kindlustusvõtjat.

Kindlustusandja ei saa võtta endale karistusõiguslikku funktsiooni (seda see oleks kui kindlustusandjal oleks ka realselt kindlustusjuhtumise vigastada saanud vara hüvitamisest keeldumise õigus olukorras, kus kindlustusvõtja teda muus osas üritas petta). Analoogne säte on sisutu ka osas, milles leiab tuvastamist kindlustusvõtja süütegu – juhul kui kindlustuskelmusena on kindlustusvõtja poolt teatud eelnevad vigastused deklareeritud üheks sündmuseks, siis ei kuulu need hüvitamisele, kuna tegemist ei ole kindlustusjuhtumiga. Seega võib analoogne regulatsioon omada mõtet ainult kindlustuskelmuste preventsiiooni seisukohalt.

Kindlustusandja asutamine:

- Reguleeritud kindlustustegevuse seadusega. Kogu kindlustusandja tegutsemine (asutamine, tegevus, lõpetamine) allub rangele Finantsinspektsiooni kontrollile.
  - Kindlustusandja on äriühing, kelle peamiseks ja püsivaks tegevuseks on kindlustusjuhtumi toimumisel kindlustusjuhtumi tõttu tekkinud kahju hüvitamine või kokkulepitud rahasumma maksmine
  - Kindlustusandja või Eestis asutada ainult aktsiaseltsina või Euroopa äriühinguna.

Kindlustusandja asutamine:

- Kindlustusandja võib tegeleda ainult kindlustustegevuse ja vahendusega ning teha muid otseselt nendest tulenevaid tehinguid ja toiminguid.
- Eraldi peavad tegutsema elukindlustusandjad ja kahjukindlustusandjad.
- Kahjukindlustuse kindlustusandja aktsiakapital peab olema vähemalt 3.000.000 EUR (kui soovitakse tegeleda ka liikluskindlustusega, teatud kindlustusliikidega tegutsemise korral on aktsiakapitali nõude 2.000.000 eurot).

Kindlustusandja asutamine:

- KA ehk kindlustusseltsi asutamisele ja tegutsemisele on KTS-s kehtestatud võrreldes n.ö tavalise aktsiaseltsi asutamise ja tegutsemisega mitmeid erinõudeid. Järgnevalt peatume neist nõuetest olulisematel: nagu eelnevalt märgitud, võib KA tegutseda ainult **aktsiaseltsina**, kui seadusega ei nähta ette teisiti (KTS § 18 lg 1); KA (ja ka kindlustusvahendaja) **ärinimes** peab sisalduma sõna “kindlustus” (KTS § 3 lg 1); KA võib tegelda ainult kindlustustegevusega (kindlustustegevuse põhiliigid on sätestatud KTS § 8 lg-s 2, kus kaudselt avatakse seeläbi ka kindlustustegevuse mõiste) või kindlustustegevusega seotud alal, kusjuures KA ei või **üheaegselt** tegelda elu- ja kahjukindlustusega (KTS § 19 lg-d 1 ja 2); KA **põhikiri** peab lisaks Äriseadustikus sätestatule sisaldama veel muid andmeid (KTS § 22); KA-na võib tegutseda vaid isik, kellele KTS-s sätestatud korras on antud **tegevusluba** kui õigus kindlustustegevuseks (KTS § 10 lg-d 1 ja 2).

Kindlustusandja asutamine:

- Järgnevad sätted reguleerivad üksikasjaliselt tegevusloa vormistamist, taotlemist, andmist, andmisest keeldumist, lõppemist ja kehtetuks tunnistamist, KTS §-d 11-16); erinõuded on kehtestatud KA juhatuse ja nõukogu liikmetele ning filiaali juhatajale (vt KTS § 24); KA juures peab töötama kindlustusmatemaatik ehk **aktuaar** (KTS § 26 lg 1); KA peab moodustama sõltumatu **sisekontrolliorgani**, kes kontrollib KA kogu tegevust, selle vastavust õigusaktidele ning headele tavadele (KTS § 45 lg 1); KA peab kehtestama juhtide ja töötajate tegevust reguleerivad **sise-eeskirjad** (KTS § 46); KA **aktsiakapitali** minimaalne suurus erineb samuti tavaliselt nõutavast (KTS § 29 lg 1); KA võib välja lasta ainult nimelisi aktsiaid ja ei või lasta välja eelisaktsiaid (KTS § 28).

Kindlustusandja asutamine:

- Lisaks eelpool märgitule kehtestab KTS veel nt nõudeid KA usaldusväärsele ja omavahenditele (5. ptk), reguleerib KA raamatupidamist ja aruandlust (6. ptk), erireziimiga seonduvat (7. ptk), samuti KA ühinemist, jagunemist, ümberkujundamist, lõpetamist, pankrotti ning kindlustusportfelli (mõiste esitab KTS § 2 lg 2) üleandmist (8. ptk). KA-te tegevuse üle teostab järelevalvet Finantsinspeksioon (KTS § 76 lg 1).

Piiriülene tegutsemine:

- Eesti kindlustusandja tegutseb välisriigis (EL või kolmas riik)
- Eesti kindlustusandja asutab filiaali välisriigis
- Välisriigi kindlustusandja osutab teenust Eestis
- Välisriigi kindlustusandja asutab Eestis filiaali
- EL-is lasub järelevalve kohustus “emariigi” finantsjärelevalvel.

Kindlustusandja eraldised ja varad:

- Tehnilised eraldised on kohustused kindlustusvõtja ees
- Kohustuste katteks pea olema vastav vara
- Kohustuste suurus muutub sõltuvalt jõusolevate lepingute tingimustest
- Enamik varadest tagab lepingulisi kohustusi
- Varad peavad olema turvaliselt investeeritud
- Investeerimisreeglid erinevad kindlustusliigiti
  - Kahjukindlustus - lühiajaline
  - Elukindlustus - pikaajaline

Kindlustusandja kasum/kahjum:

- + kindlustusmaksed
- + aktsionäride panused
- + investeringutulud
- + muud tulud
- - hüvitiste väljamaksed
- - tegevuskulud
- - dividendid

Kindlustusseltside ühinemine ning vabatahtlik ja sundlõpetamine.

- Kindlustusandja võib kujundada ümber üksnes Euroopa äriühinguks.
- Kindlustusandja jagunemine on keelatud.
- Kindlustusandja võib ühineda üksnes lepinguriigi õiguse alusel asutatud kindlustusandjaga. Elukindlustusega tegelev kindlustusandja võib ühineda üksnes lepinguriigi õiguse alusel asutatud, elukindlustusega tegeleva kindlustusandjaga ning kahjukindlustusega tegelev kindlustusandja võib ühineda üksnes lepinguriigi õiguse alusel asutatud, kahjukindlustusega tegeleva kindlustusandjaga.
- Ühinemisloa saamiseks esitab ühendav kindlustusandja Finantsinspeksioonile taotluse.
- Finantsinspeksioon annab ühinemisloa, kui kõigi ühinevate kindlustusandjate puhul on kindlustusvõtjate, kindlustatute ja soodustatud isikute huvid piisavalt kaitstud ning ühinevate kindlustusandjate omavahendite normatiiv ja seotud vara vastavad nõuetele.

Kindlustusseltside ühinemine ning vabatahtlik ja sundlõpetamine.

- Erirežiim on makseraskustes oleva või Finantsinspektsiooni hinnangul finantsseisundi tõttu tõenäoliselt makseraskustesse sattuva Eesti kindlustusandja, tema lepinguriigi filiaali või kolmanda riigi kindlustusandja Eesti filiaali (edaspidi käesolevas peatükis *kindlustusandja*) esindamiseks või tema tegevuseks kehtestatud tavalisest erinev kord, mille eesmärk on välja selgitada makseraskuste põhjused, iseloom ja võimalused maksevõime taastamiseks ning võtta tarvitusele abinõud kindlustusvõtjate, kindlustatute ning soodustatud isikute huvide kaitsmiseks.
- Finantsinspektsioon võib kindlustusandja või kolmanda riigi kindlustusandja Eesti filiaali suhtes kehtestada erirežiimi, kui:
- 1) kindlustusandja või kolmanda riigi kindlustusandja Eesti filiaal tulenevalt oma finantsseisundist ei täida tähtaegselt või nõuetekohaselt oma kohustust kindlustusvõtja, kindlustatu, soodustatud isiku või muu õigustatud isiku ees;
- 2) kindlustusandja või kolmanda riigi kindlustusandja Eesti filiaali finantsseisund on selline, et Finantsinspektsiooni arvamuse kohaselt ta ei ole suuteline igal ajahetkel või nõuetekohaselt täitma oma kohustusi.

Kindlustusseltside ühinemine ning vabatahtlik ja sundlõpetamine.

- Finantsinspektsioon peab tegema erirežiimihalduri esitatud tegevusaruannete, andmete ja dokumentide alusel otsuse, kas kindlustusandja suudab tegevust jätkata või tuleb tema tegevusluba või filiaali asutamise luba osaliselt või täielikult kehtetuks tunnistada, tema tegevus ümber korraldada või Eesti kindlustusandja suhtes pankrotiavaldus esitada.

Kindlustusseltside ühinemine ning vabatahtlik ja sundlõpetamine.

- Kindlustusandja lõpetatakse: kindlustusandja aktsionäride üldkoosoleku otsusel seaduses ja põhikirjas sätestatud alustel (vabatahtlik lõpetamine);
- Finantsinspektsiooni algatusel kohtumääruse alusel (sundlõpetamine);
- maksejõuetuse korral vastavalt KTS-ile ja pankrotiseadusele.

Kindlustusportfelli üleandmine

- Eesti kindlustusandja või kolmanda riigi kindlustusandja võib vastavalt kogu oma kindlustusportfelli või osa sellest või kogu oma Eesti filiaali kindlustusportfelli või osa sellest üle anda teisele kindlustusandjale.
- Vastuvõtjal peab olema tegevusluba, mis vastab ülevõetavas kindlustusportfellis olevatele lepingutele.
- Kindlustusportfelli üleandmiseks sõlmivad üleandja ja vastuvõtja lepingu, milles sätestatakse mõlema poole õigused ja kohustused. Leping ei või olla sõlmitud äramuutva tingimusega ega kahjustada kindlustusvõtjate, kindlustatute ja soodustatud isikute huve.
- Kindlustusportfelli üleandmise loa taotlemiseks tuleb üleandjal ja vastuvõtjal esitada Finantsinspeksioonile ühine kirjalik avaldus.
- Ajaloost näited: QBE Kindlustuse AS andis portfelli üle QBE filiaalile, Polaris Elukindlustus andis portfelli üle ERGO Elukindlustusele.

Kindlustusseltsi pankrot

- Kindlustusandja pankrotimenetluse võib alata **üksnes** Finantsinspektsiooni või likvideerijate avalduse alusel.
- Finantsinspektsioon esitab kindlustusandja suhtes pankrotiavalduse juhul, kui kindlustusandja varast ei jätku võlausaldajate kõigi nõuete rahuldamiseks või kindlustustehniliste eraldiste ja finantskohustustekatteks.

Kindlustusseltsi pankrot

- Kindlustuslepingutest tulenevad nõuded, mis pankrotihaldurile ei ole esitatud määratud tähtaja jooksul, tehakse kindlaks ja loetakse kaitstuks kindlustusandja dokumentide alusel.
- Kindlustusleping lõpeb kindlustusandja pankroti väljakuulutamisega.

PEICL-i vajadus ja eesmärk

- Euroopa Komisjon pakub rohelises raamatus välja mitu lähenemisviisi lepinguõiguse ühtsuse suurendamiseks:
  - internetis (mittesiduvate) näidislepingu tingimuste avaldamine, mida oleks võimalik Euroopa ühtsel turul kasutada;
  - (siduv või mittesiduv) töövahend, mida ELi seadusandjad saaksid uute õigusaktide vastuvõtmisel kasutada, et tagada paremad ja sidusamad eeskirjad (CFR-i esialgne eesmärk);
  - lepinguõigust käsitlev soovitus, millega soovitatakse liikmesriikidel Euroopa lepinguõigust käsitlev õigusakt oma vastavasse riiklikusse õigussüsteemi üle võtta, tuginedes osaliselt Ameerika Ühendriikide eeskujule, kus 50 osariigist on kõik peale ühe vabatahtlikult vastu võtnud ühtse äriseadustiku;
  - vabatahtlik Euroopa lepinguõigus (ehk 28. režiim), mille kohaldamise oma lepingulistele suhetele saaksid tarbijad ja ettevõtjad vabalt valida. See vabatahtlik õigus oleks alternatiiviks olemasolevatele riiklikele lepinguõigustele ja oleks avaldatud
  - riikide lepinguõiguse ühtlustamine ELi direktiiviga;
  - riikide lepinguõiguse täielik ühtlustamine ELi määrusega;
  - täiemahulise Euroopa tsiviilkoodeksi loomine, millega asendataks kõik lepinguid käsitlevad riiklikud sätted.

PEICL

- „28. režiim: alternatiiv, mis aitab vähendada õigusaktide hulka ühenduse tasandil”
- Nimetus: 27 liikmesriigi „siseriiklik” lepinguõigus vs 28 režiim ehk 2. režiim kõigile liikmesriikidele. Euroopa vabatahtlik kord muutub liikmesriikide siseriikliku õiguse osaks sarnaselt muude Euroopa õiguse allikatega. 2. režiim annaks pooltele võimaluse valida siseriikliku lepinguõiguse kahe režiimi vahel, millest üht jõustab liikmesriigi seadusandja ja teist Euroopa seadusandja. **Tegemist on alternatiiviga traditsioonilisele õigusaktide ühtlustamisele.**

PEICL

- **Vabatahtlik režiim:**

- ✓ tuleks sõnastada igas liikmesriigis 2. režiimina, andes pooltele seega võimaluse valida siseriikliku lepinguõiguse kahe korra vahel;
- ✓ tuleks määratleda ELi tasandil ja jõustada ELi määruste abil;
- ✓ peaks lihtsustama pooltevahelist suhtlust väljatöötamise käigus;
- ✓ peaks sisaldama kohustusliku õiguse sätteid, mis tagavad nõrgema poole kõrgesemalise kaitse vähemalt samal määral kui see on tagatud ELi või liikmesriigi kohustuslike sätetega, ja mida vajadusel on võimalik rakendada;
- ✓ peaks võimaldama pooltel valida korra üksnes täies ulatuses, välistades niiviisi valikulise rakendamise (*cherry-picking*).

PEICL

- **Eelised:**

- ✓ see aitaks lepingupooltel sooritada tehinguid kogu Euroopa Liidus üheainsa lepinguõiguse režiimi alusel. Ühtse turu sellised tõkked nagu õiguslikud riskid ja liikmesriikide õigussüsteemi erinevusest tulenevad õiguskulud ületatakse sel juhul automaatselt;
- ✓ rakendamine jäetakse turu otsustada ja valik selle kasuks tehakse üksnes siis, kui huvitatud poolte hinnangul pakub see eeliseid;
- ✓ iga liikmesriigi õiguskultuur jääb puutumata, mis muudaks selle poliitilisel areenil vastuvõetavamaks;
- ✓ hästi koostatud ja ELi eeskirjadega rakendatud korda oleks pooltel võimalik kasutada ka läbinisti riigisisisel juhtudel;
- ✓ kohtud ei saaks seda käsitleda valitud „välisriigi” õigusena. Seetõttu kehtiksid näiteks *iura novit curia* põhimõtted; liikmesriigi ülemkohtule, aga ka Euroopa Kohtule oleks piiramatu juurdepääs, mis ei ole sageli sugugi nii, kui rakendatakse välisriigi õigust või üldpõhimõtteid; samuti ei saaks kohtuväliseid kaebusi ja hüvitamismehhanisme menetlevad asutused keelduda asja arutelust põhjendusel, et see allub välisriigi õigusele.

PEICL

- PEICL-i rakendumine intensiivistab oluliselt piireülest tegevust. Hetkel on piiriülene tegevus tavaline eelkõige suurte äririskide puhul. Samas jaekliendil tavaliselt puudub võimalus kasutada piireülese teenusepakkuja teenuseid (ainsa näitena saab vist tuua PZU pakutava reisikindlustuse). PEICLi-i autorid eeldavad, et selle rakendumine intensiivistab piireülest tegevust ja seeläbi suureneb konkurents.
- PEICL on vaadeldav tegelikult ka minimaalsete nõuetena, mida kindlustuslepinguõiguses Euroopas heaks äritavaks peetakse. Kuna PEICL on erinevate siseriiklike kindlustusõiguste kogum, siis on ta ka tegelikult siseriikliku õiguse tõlgendamise allikaks, kuna sellest on tuletatav mõistlikkuse põhimõtte sisustamine kindlustuses – VÕS § 7 lg 2 kohaselt arvestatakse mõistlikkuse hindamisel võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki, **vastava tegevus- või kutseala tavadid ja praktikad**, samuti muid asjaolusid. **Seega väidan, et kohus võiks juba täna VÕS-i kindlustuslepingu osa tõlgendamise küsimuses pöörduda PEICL-i poole.**

PEICL

- PEICL avaldati esmakordselt ja esitati Euroopa Komisjonile detsembris 2007, ja mida korrati sisuliselt samas vormi augustil 2009.
- PEICL I osa üldosa on kohaldatav igat liiki kindlustusele, 2. osa keskendub kahjukindlustus. 3. ja 4. osa ei ole veel valmis, kuid saab hõlmama elukindlustust- ja tsiviilvastutuskindlustust. Nähakse ette, et lõplik versioon toob kaasa märkused ja viited seoses paralleelsete siseriiklike kindlustuslepingu seadustega.

PEICL

- **Vabatahtlikkus**

PEICL saab olema vabatahtlik, et pooled saaksid valida, kas kindlustusleping saab olema reguleeritud sellega või mitte (s.o. siseriikliku õigusega). Kui pooled on valinud PEICL-i, siis selle põhimõtteid kohaldatakse tervikuna ja mingid erandid/välistused selle kohaldamises ei ole lubatud (1,102). Vältimaks segadust, ei saa lepingu suhtes kohaldada või pöörduda siseriikliku õiguse poole (1,105). Kõik küsimused, mis tulenevad kindlustuslepingust, kuid mis ei ole selgesõnaliselt käsitletud PEICL-is, lahendatakse vastavuses Euroopa lepinguõiguse ühtsete põhimõtetega (nagu on sätestatud CFR-is) või selle puudumisel vastavalt ühistele liikmesriikide üldpõhimõtetele.

PEICL

- **Vabatahtlikkus**

Samas esineb PEICL-is ka teatud paindlikkus - igast PEICL-i sättest, mis ei ole imperatiivne, võib kõrvale kalduda, kui see ei kahjusta kindlustusvõtjat, kindlustatut või soodustatud isikut (1,103 (2)). Suurte äririskide puhul, nagu transport (lennukite, laevade, raudtee-ja transiitkaupade transport) ja riskid, kui kindlustusvõtja teostab äri üle teatud suuruse, on erandina lubatud, et kasu võivad kõrvalekaldumisest saada mõlemad osapooled.

PEICL

- **Reguleerimisala**

PEICL-i põhimõtted on laiahaardelised, hõlmates suhet osapoolte vahel kindlustuslepingu eelselt, kindlustuslepingu kehtivuse ajal ja pärast selle kehtivust. Palju analoogseid sätteid võib leida ka VÕS-i kindlustuslepingu regulatsioonist: näiteks lepingueelne teave (2,201) ja lepingus sisalduv teave (2,501) või kohustus informeerida kindlustatut igast muutusest kindlustusandja aadressis või õiguslikus seisundis (2,701).

PEICL-i üldosas korratakse üle ka Euroopa diskrimineerimisvastase õiguse põhimõtted seoses soo, rahvuse ja rassi alusel diskrimineerimisega (1:207). Kindlustuslepingu tingimused, mis rikuvad neid nõudeid, ei ole siduvad ja annavad kindlustusvõtjale õiguse lõpetada kindlustusleping.

Soft law ehk head tavad ja parktika

- VÕS § 6 – Hea usu põhimõte

(1) Võlausaldaja ja võlgnik peavad teineteise suhtes käituma hea usu põhimõttest lähtuvalt.

(2) Võlasuhtele ei kohaldata seadusest, tavast või tehingust tulenevat, kui see oleks hea usu põhimõttest lähtuvalt vastuvõtmatu.

- VÕS § 7 – Mõistlikkuse põhimõte

(1) Võlasuhtes loetakse mõistlikuks seda, mida samas olukorras heas usus tegutsevad isikud loeksid tavaliselt mõistlikuks.

(2) Mõistlikkuse hindamisel arvestatakse võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki, vastava tegevus- või kutseala tavaid ja praktikat, samuti muid asjaolusid.

EKSL Kindlustusteenuse hea tava

- Kindlustusteenuse hea tava on üldpõhimõtted, mida kindlustusandja järgib kliendisuhetes. Hea tava on abiks kliendile ja kolmandatele isikutele kindlustusandja tegevuse hindamisel.
- Kindlustusteenuse osutamise üldised asjaolud;
- ✓ Kindlustusvajaduse ja kindlustushuvi selgitamine;
- ✓ Kindlustuslepingu sõlmimine;
- ✓ Kliendisuhete hoidmine;
- ✓ Kahju käsitlemine ja hüvitamine;
- ✓ Kindlustusmaakler kliendi esindajana.

FI juhendid

- Finantsinspektsiooni seaduse § 57 lg 1 kohaselt on Finantsinspektsioonil õigus välja anda soovitusliku iseloomuga juhendeid finantssektori tegevust reguleerivate õigusaktide selgitamiseks või finantsjärelevalve subjektide suunamiseks.
- Hetkel - Üldnõuded kindlustuslepingutele
- 01.08.2013 – Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele
- Nõuded kliendikaebuste menetlemisele
- Nõuded kindlustusvahendusega tegelemiseks

OECD juhendid

OECD Guideline for Good Practice for insurance claim management

- Kindlustusleping peab olema lihtsalt ning üheselt mõistetav kindlustusvõtjale ning ei tohi sisaldada eksitavaid sätteid.
- Kindlustusandja on kohustatud püüdma lahendada kindlustusjuhtum nii ruttu kui võimalikult ja mitte alusetult venitama.
- Kahjukäsitlemise protseduurid.
- Pettuse avastamine ja tõrjumine.
- Kahju suuruse hindamine.
- Kaebused ja vaidlused.

Kindlustusvaidluste lahendamine

Otsesuhtlus kindlustusandjaga;

Kindlustuse vaidluskomisjon;

Kindlustuse lepitusorgan;

Otsesuhtlus kindlustusandjaga

- Kindlustusjuhtumi üle vaidlemisel – säilita kirjavahetus.
- Kahju suuruse üle vaidlemisel - VÕS § 490 (eksperdi hinnang).

Kindlustuse vaidluskomisjon

- Kindlustusvaidluste lahendamiseks eksisteerib antud hetkel kohtueelne instants – Kindlustuse vaidluskomisjon (vastavalt algatatud diskussioonidele suure tõenäosusega antud institutsioon lähiaastatel kaotatakse).
- Kindlustuse vaidluskomisjonis kuuluvad läbivaatamisele kõik kohustusliku kindlustuse vaidlused, s.o. **sellistes vaidlustes on kindlustusandjal menetluses osalemise kohustus.**

Kindlustuse vaidluskomisjon

- Vabatahtliku kindlustuse vaidlustes vaatab Kindlustuse vaidluskomisjon vaidluse läbi vaid kindlustusandja nõusolekul. Vaidleval poolel ei ole kohustust enne tavakohtusse pöördumist läbida Kindlustuse vaidluskomisjoni menetlust, kuid samas on see tasuta ja seetõttu kasutatakse seda võimalust aktiivselt. Kindlustuse vaidluskomisjoni otsus on pooltele siduv kui üks pooltest ei vaidlusta seda tavakohtusüsteemis.
- Kindlustuse vaidluskomisjoni otsus jõustub poole suhtes 10. päeval, arvates otsuse sellele poolele kättetoimetamisest, kuid mitte hiljem kui 30. päeval, arvates selle avalikustamisest Eesti Liikluskindlustuse Fondi interneti kodulehel .

Kindlustuse vaidluskomisjon

- Komisjoni liikmete nimekirja kinnitab rahandusminister kalendriaastaks. Nimekirja kantakse kuni 40 isikut. Ettepaneku kanda isik nimekirja võib teha iga isik ning riigiasutus. Komisjoni liige peab olema kõrgema akadeemilise juriidilise haridusega ja tundma kindlustusõigust. Komisjoni liikmed valivad komisjoni liikmete nimekirja kinnitamise järel nimekirja kinnitatud komisjoni liikmete hulgast kuni 10-liikmelise komisjoni kolleegiumi. Komisjoni kolleegiumi liikmed valivad komisjoni kolleegiumi liikmete hulgast komisjoni kolleegiumi esimehe, kelle ülesandeks on komisjoni töö korraldamine.

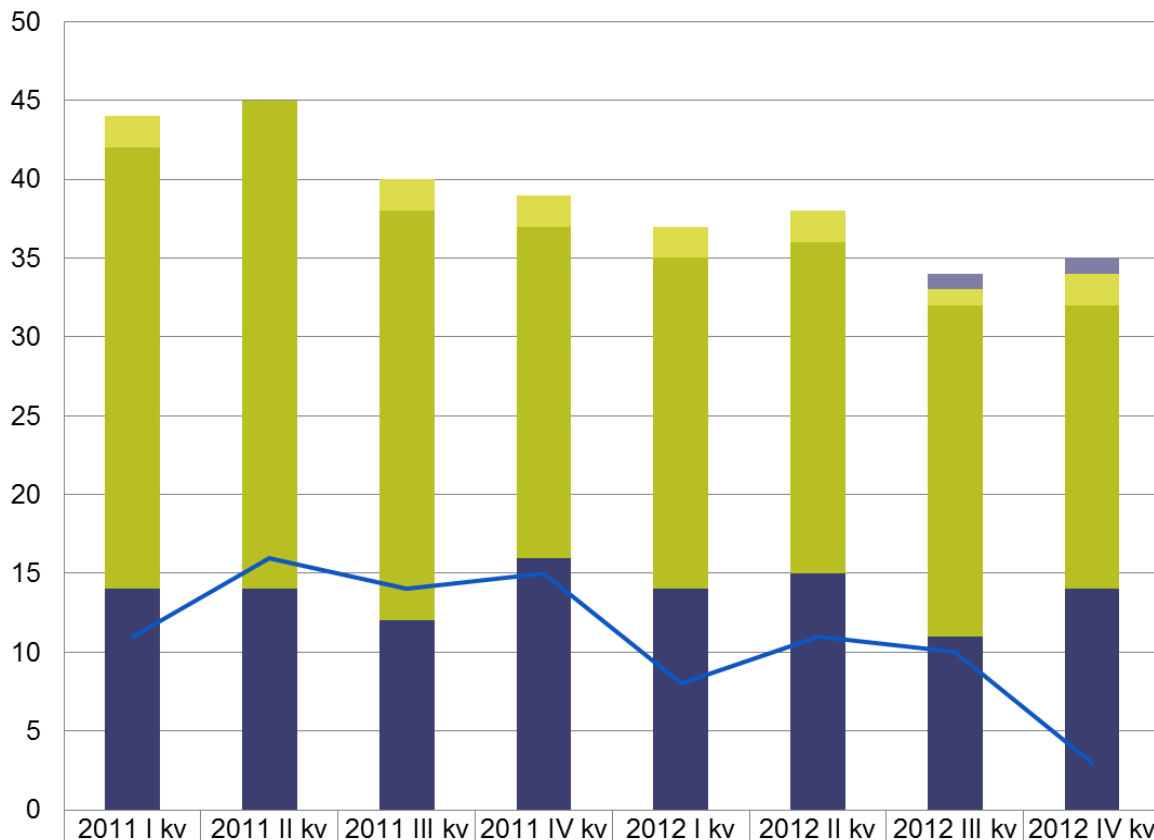
Kindlustuse vaidluskomisjon

- Kui isik, kelle peale kaebus on esitatud, nõustub selle läbivaatamisega komisjonis, alustab komisjon esitatud kaebuse läbivaatamist 20 päeva jooksul, arvates komisjoni liikmete nimetamisest. Komisjon teeb otsuse 10 päeva jooksul, arvates kaebuse läbivaatamise lõpetamisest. Komisjon kutsub kaebuse läbivaatamisele pooled ja poole või komisjoni liikme taotlusel ka huvitatud isiku. Kindlustusandja on kohustatud komisjonile esitama kõik liikluskahju tekkimisega seoses kogutud dokumendid. Komisjonis vaadatakse kaebus läbi suulises menetluses. Poolte või huvitatud isikute ilmumata jäämise korral võib asja arutada ilmumata jäänud poole kohalolekuta.

Kindlustuse vaidluskomisjon

- Komisjoni istungi kohta koostatakse protokoll, milles on kajastatud istungi käik ning poolte suuliselt esitatud peamised seisukohad. Istungi protokollile kirjutavad alla komisjoni esimees ja protokollija. Komisjoni esimees koostab kaebuse läbivaatamise kohta motiveeritud otsuse. Otsus tehakse hääletamise teel. Otsusele kirjutavad alla kõik komisjoni liikmed. Eriarvamuse korral kajastatakse eriarvamus kirjalikult otsuse tekstis või lisatakse eraldi lehel. Eraldi lehel esitatud eriarvamuse allkirjastab eriarvamusele jäänud komisjoni liige. Komisjoni otsus avalikustatakse Garantiifondi veebilehel kahe tööpäeva jooksul pärast seda, kui komisjoni liikmed on otsuse allkirjastanud. Allkirjastatud komisjoni otsus saadetakse viivitamata vaidluspooltele.

Vaidluskomisjoni otsused

— Muud kindlustused	0	0	0	0	0	0	1	1
— Liikluskindlustus, muu vaidlus	2	0	2	2	2	2	1	2
— Liikluskindlustus, õnnetuse asjaolud	28	31	26	21	21	21	21	18
— Liikluskindlustus, hüvitise suurus	14	14	12	16	14	15	11	14
— Täielikult või osaliselt seltsi kahjuks tehtud otsused	11	16	14	15	8	11	10	3

Kindlustus- andja	2010		2011		2012	
	Otsuseid kokku	Osaliselt või täielikult seltsi kahjuks	Otsuseid kokku	Osaliselt või täielikult seltsi kahjuks	Otsuseid kokku	Osaliselt või täielikult seltsi kahjuks
BTA	11	7	22	6	14	1
ERGO	15	2	12	4	9	3
Gjensidige	11	7	12	5	15	3
If	38	13	36	12	41	10
Inges	15	4	6	2	10	3
LKF	6	3	11	2	6	1
QBE	17	1	13	1	11	2
RSA	3	2	3	1	4	1
Salva	23	9	20	9	15	1
Seesam	14	6	23	10	9	4
Swedbank	5	2	8	3	6	2
Muud isikud	0	0	2	1	0	0
Kokku	158	56	168	56	144	31

ADR – lepitusmenetlusest üldiselt

- Lepitusmenetlus on üks nn alternatiivsetest vaidluse lahendamise viisidest (alternative dispute resolution ehk ADR).
- Reguleerib **lepitusseadus**.
- Baseerub 21. mai 2008 Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivil nr 2008/52/EÜ vahendusmenetluse teatavate aspektide kohta tsiviil- ja kaubandusajades.
- Vahendusmenetlust nähakse odavama, paindliku ja kiirema kohtuvälise vaidluste lahendamise viisi tsiviil- ja kaubandusajades, mille tulemusel saavutatud kokkuleppeid järgitakse suurema tõenäosusega vabatahtlikult ning need aitavad tõenäolisemalt säilitada poolte vahel rahumeelset ja püsivat suhet.

ADR – lepitusmenetlusest üldiselt

- Läbirääkimistest eristab seda mõlema poole usaldust omava erapooletu kolmanda isiku kaasamine, kes on valmis tüli lahendamisele kas vahendamise või aktiivse nõustamise teel kaasa aitama.
- Kohtumõistmisest ja arbitraažist eristab lepitamist asjaolu, et nimetatud kolmandal isikul puudub poolte suhtes **siduva otsuse** tegemise pädevus.

ADR – lepitusmenetlusest üldiselt

- Lepitusmenetlus on poolte vabatahtlikkusel põhinev tegevus, mille käigus teatud erapooletu isik – lepitaja – toetab lepitusosaliste suhtlust eesmärgiga aidata neil leida vaidlusküsimusele lahendus. Seejuures võib lepitaja esitada pooltele lepituse asjaolude ja lepitusmenetluse kulgemise põhjal omapoolse lahenduseettepaneku. Seega tegutseb lepitaja otsekui nõustajana, pakkudes pooltele välja võimaluse, kuidas tema arvates oleks kõige mõistlikum vaidlus lahendada, kuid jättes viimase otsustusõiguse siiski pooltele endile.

Kindlustuse lepitusorgan

- Kindlustuslepitusorgan on Eesti kindlustussektori alaliselt tegutsev kindlustusvaidluste kohtuvälise lahendamise organ, mis lähtub oma tegevuses menetluskorrast ja lepitusseadusest.
- Lepitusorgan tegutseb EKsL-i sõltumatu struktuuriüksusena. Lepitusorgani ülesanne on kindlustusandjate või kindlustusvahendajate ja nende klientide vaheliste tülide kohtuvälise lahendamise edendamine.

Kindlustuse lepitusorgan

- Kindlustuslepitaja tegeleb vaidlustega, kus:
  - ✓ vaidluse teine osapool on kindlustusandja või kindlustusvahendaja, kes on andnud nõusoleku asja menetlemiseks kindlustuslepitusorganis ja
  - ✓ vaidlus tuleneb kindlustuslepingust, selle vahendamisest või ettevalmistuste tegemisest kindlustuslepingu sõlmimiseks.

Kindlustuse lepitusorgan

- Kindlustuslepitaja ei tegele vaidlustega, kus:
  - ✓ vaidluse väärtus ületab 350 000 eurot või;
  - ✓ vaidlus käib kindlustusmakse suuruse või vahendusteenuse hinna üle või;
  - ✓ vaidlus puudutab krediidi- või garantiikindlustust või;
  - ✓ asja menetletakse kohtus või mõnes teises kohtuvälises vaidluste lahendamise organis või;
  - ✓ asjas on tehtud jõustunud kohtuotsus või;
  - ✓ vaidlevad osapooled on varem jõudnud kohtuvälisele kokkuleppele.

Kindlustuse lepitusorgan

- Lepitusorgani poole pöördunud isikul on õigus valida lepitusorgani kaudu tegutsevate kindlustuslepitajate nimekirjast lepitaja, kes hakkab vaidlusküsimust lahendama.
- Kui pooled ei ole kokkulepet saavutanud korraldab kindlustuslepitaja esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem, kui ühe kuu jooksul avalduse esitamisest poolte lepitamiseks lepituskohatumise, kus osalevad avaldaja ja vastustaja.

Kindlustuse lepitusorgan

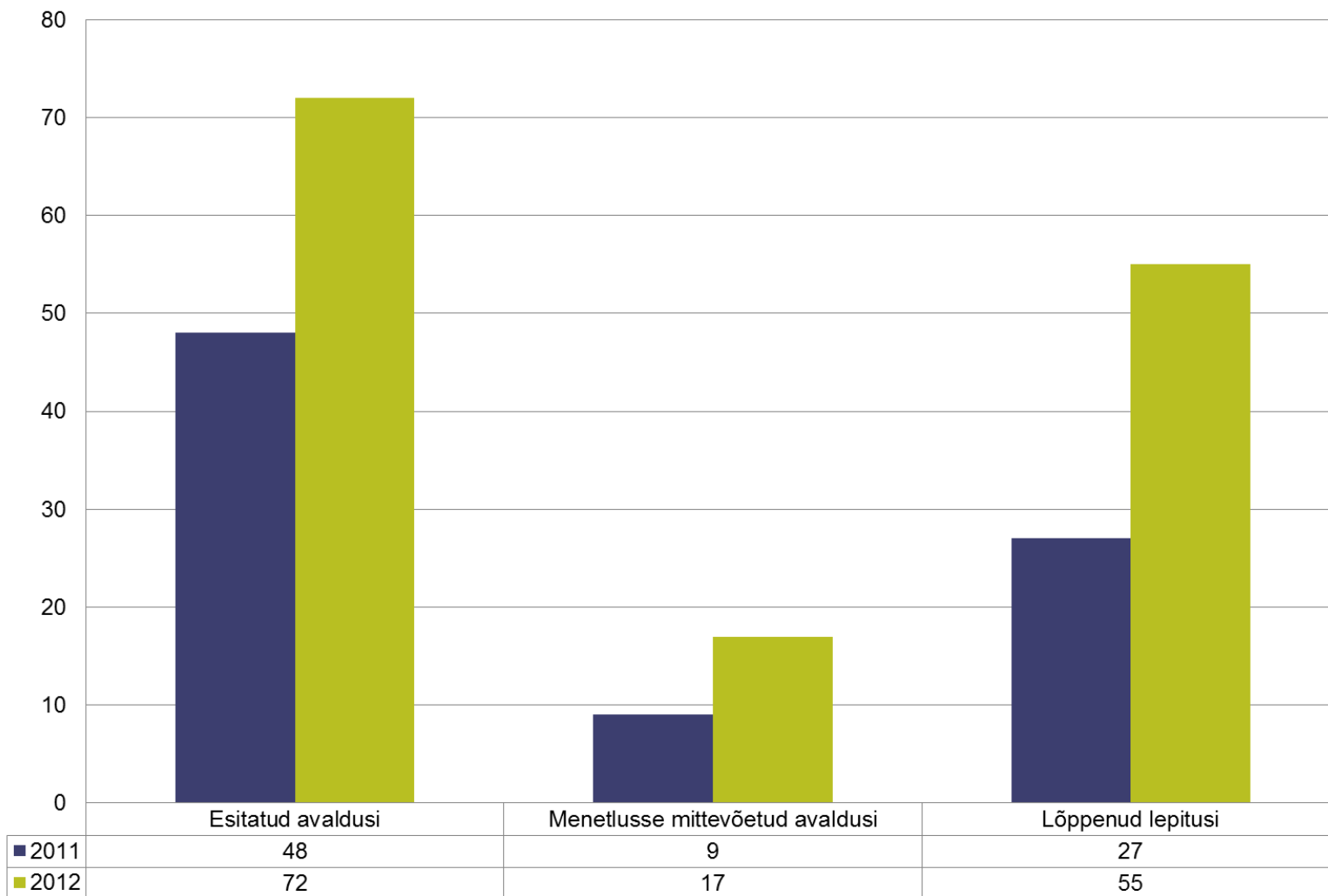
- Kui pooled ei suuda jõuda lepituskohtumisel kokkuleppele, võib kindlustuslepitaja esitada pooltele lepitusettepaneku, kui see on tema hinnangul konkreetse vaidluse asjaolusid arvestades mõistlik.
- Kokkuleppe saavutamise korral formuleerib kindlustuslepitaja lepitusosaliste kirjalikult kokkuleppe, mille lepitusosalised ja kindlustuslepitaja allkirjastavad.

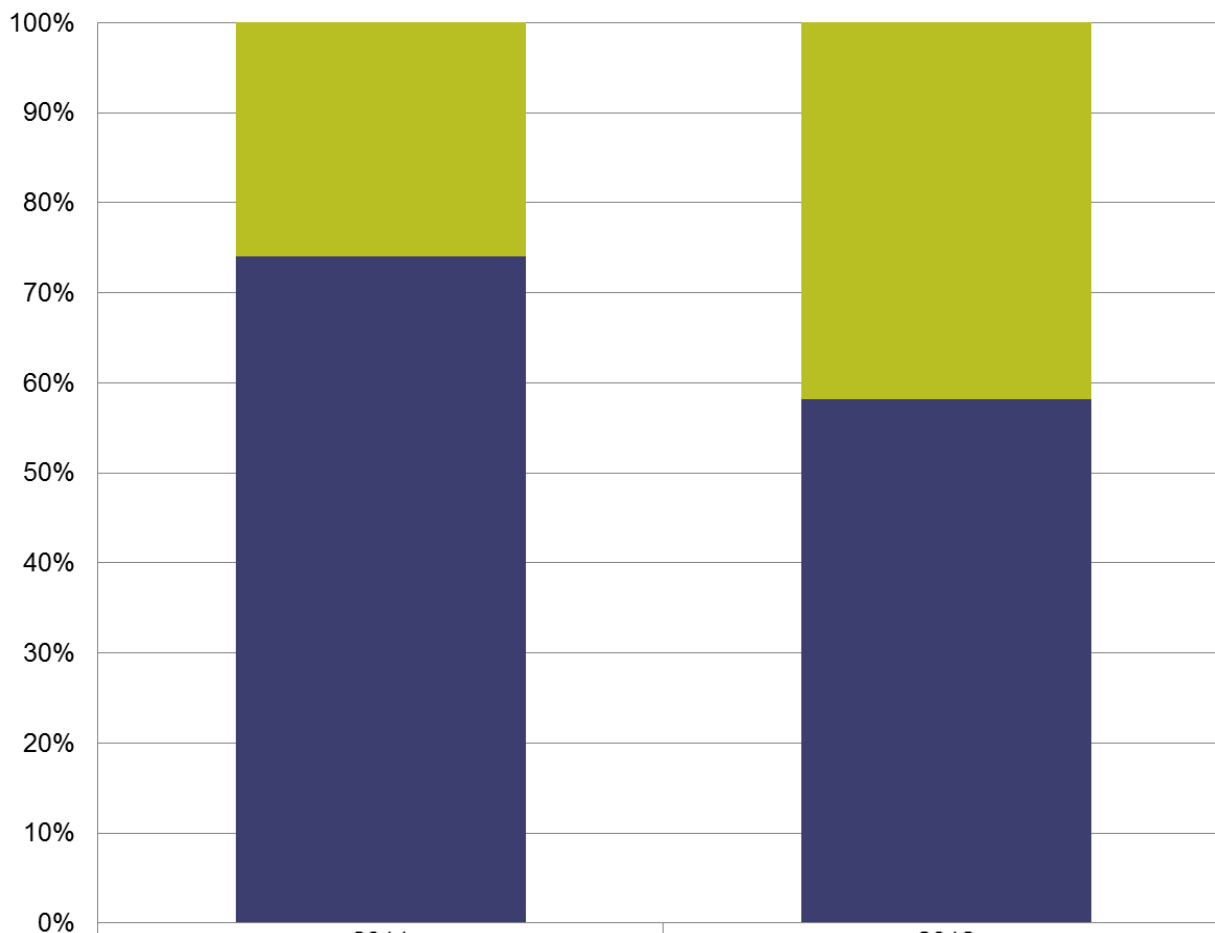
Kindlustuse lepitusorgan

- Menetlus lepitusorganis on kliendile tasuta.
- Menetluses osalejad kannavad oma kulud ise.

Lepituse üldnumbrid

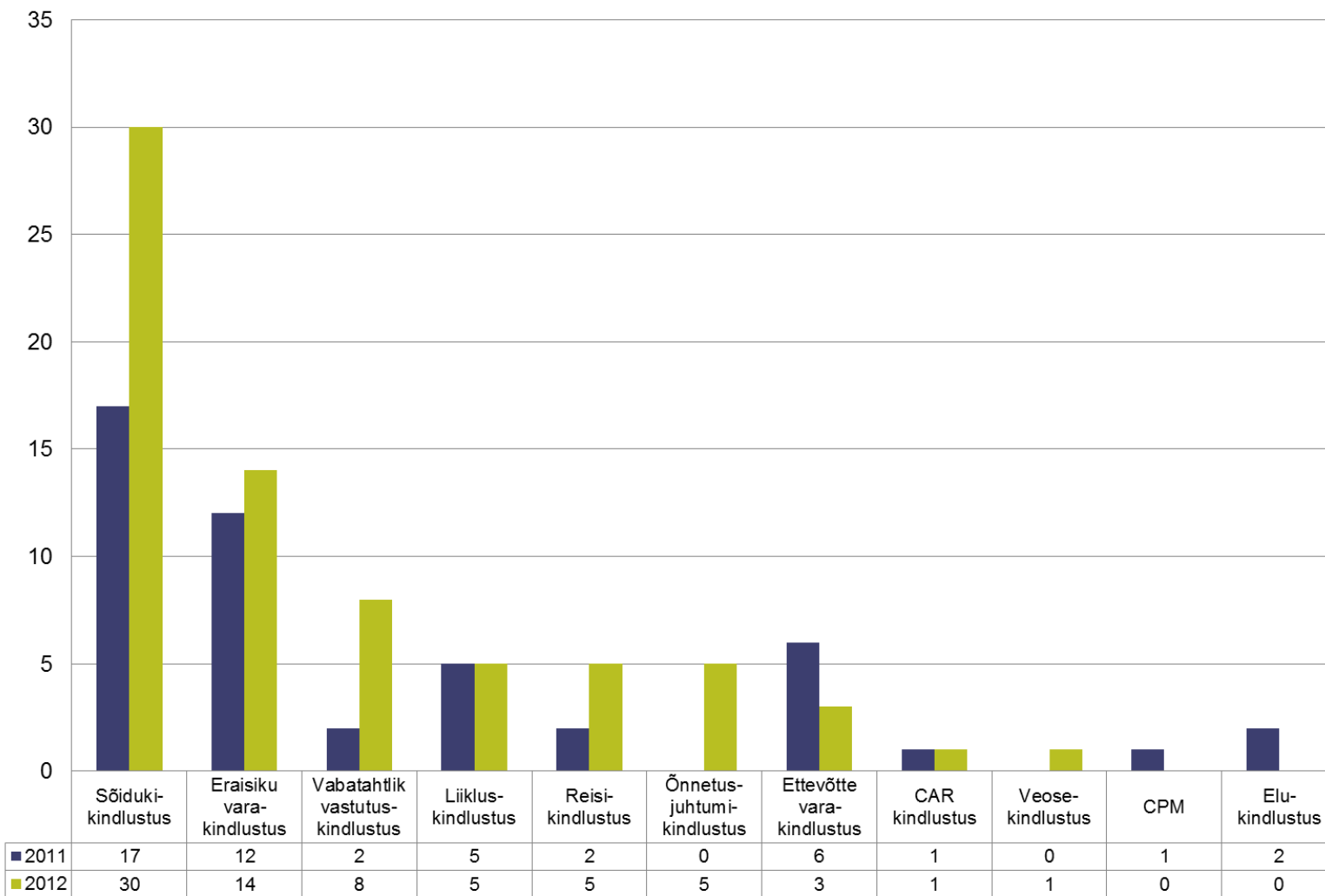

Lepituse tulemused

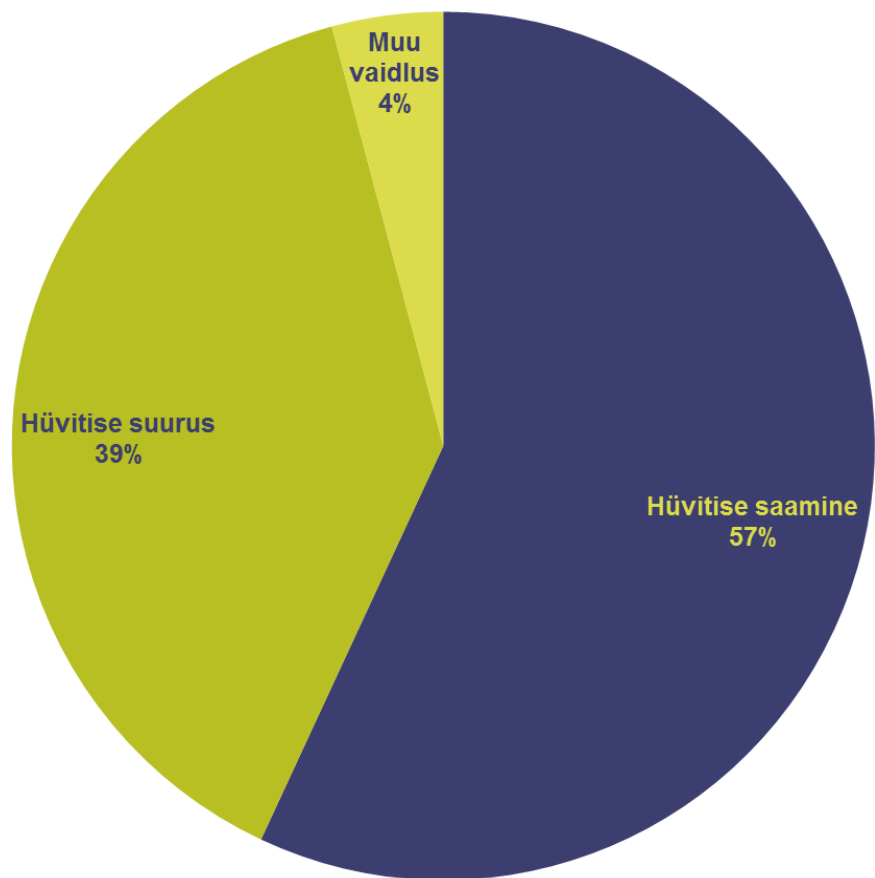

■ Edutuid lepitusi	7	23
■ Kokkuleppega lõppenud lepitusi	20	32

Lepitused kindlustusteenuse järgi

2012 esitatud avaldused vaidluse sisu järgi

Vahekohtud

- Vahekohtute tegevust Eestis reguleerib Tsiviilkohtumenetluse seadustiku XIV osa.
- Vahekohtu kokkulepe on **poolte kokkulepe** anda vahekohtu lahendada nende vahel tekkinud või tekkida võivast kindlaksmääratud lepingulisest või lepinguvälisest suhtest tulenev vaidlus.
- Vahekohtu kokkuleppe võib sõlmida iseseisva kokkuleppena või lepingu osaks oleva eristatava tingimusena.

Vahekohtud

- Vahekohtu kokkuleppe ese võib olla varaline nõue. Vahekohtu kokkuleppe mittevaralise nõude kohta kehtib üksnes juhul, kui pooled võivad vaidluse eseme suhtes sõlmida kompromissi.
- Vahekohtu kokkuleppe on tühine, kui selle ese on:
  - 1) Eestis asuva eluruumi üürilepingu kehtivuse ja ülesütlemise ning eluruumi vabastamise vaidlus;
  - 2) töölepingu lõpetamise vaidlus.
- (3) Avalik-õiguslik varaline nõue võib olla vahekohtu kokkuleppe ese, kui pooled võivad sõlmida vaidluseseme kohta halduslepingu.
- (4) Seaduses võib olla kehtestatud teatud liiki vaidluste vahekohtule lahendada andmise keeld või piirang.

Vahekohtud

- Eestis on loodud mitmeid vahekohtuid:
  - ✓ Elektrooniline Vahekohus
  - ✓ Eesti Vahekohus
  - ✓ Notarite Koja vahekohus
  - ✓ Tallinna vahekohus
  - ✓ ICCMCA
- Paraku ei ole Eestis vahekohtumenetlus veel sedavõrd levinud kui muudes riikides.

Kindlustuse vahekohus

- Kindlustuse vahekohus on alaliselt tegutsev kindlustusvaidluste kohtuvälise lahendamise organ, mis tegutseb EKsL juures.
- Kindlustuse vahekohus on *de jure* loodud ja vahekohtunikud on valitud – samas käesoleval hetkel see veel ei tegutse.
- Kindlustusvaidlus on muu hulgas vaidlus, mille esemeks on:
  - ✓ kindlustuslepingust,
kindlustusmaaklerlepingust,
kindlustusagendilepingust või selle kehtivusest tulenev nõue;

Kindlustuse vahekohus

- ✓ kindlustusandjate omavahelised nõuded, sealhulgas mitmekordsest kindlustustest tulenev nõue (VÕS § 486), kaaskindlustusest tulenev nõue (VÕS § 485), alusetust rikastumisest tulenev nõue (VÕS § 1027 jj), käsundita asjaajamisest tulenevad nõue (VÕS § 1018), kahju hüvitamisest tulenev tagasinõue (VÕS § 492); nõude omandamisest tulenev nõue;
- ✓ kindlustustegevusega seotud tegevuse edasiandmise lepingust ja selle kehtivusest tulenev nõue;
- ✓ kindlustusvahendajate ja/või kindlustusandjate omavahelised nõuded.

3 astmeline siseriiklik kohtusüsteem

- Tsiviilkohtumenetluses on kindlustusasjadega seoses ette nähtud eriline hagi tagamise abinõu:
  - ✓ kindlustusandja kohustamine maksete tegemiseks õigusvastaselt kahju tekitamise või kindlustuslepingu asja menetluse kestel ilmselt minimaalselt tasumisele kuuluvate summade ulatuses.

Euroopa Kohus ja kindlustus

- Näiteks üks viimase aja suuremat tähelepanu saanud lahend:
  - ✓ Euroopa Liidu kõrgeim kohus leidis, et soolisel alusel vahe tegemine kahjustab meeste ja naiste võrdõiguslikkuse tagamisel seni tehtud edusamme ning **on vastuolus Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga**. Harta loeb üles 14 kategooriat, kus diskrimineerimine on keelatud ning sugu on loetelus esikohal. **Otsus sündis kahe Belgia mehe kaebuse peale, et meestelt nõutavad kõrgemad elukindlustusmaksed on diskrimineerivad.**

- Täna tähelepanu eest
!

Lektor: Olavi-Jüri Luik, *mag iuris*